

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به طومار امام حسین (ع)

میثم صادقی تورانپشتی^۱

چکیده

توران پشت یکی از مناطق یزد است که یادمان‌های تاریخی پرشماری را از عصرهای پیشین در خود به یادگار دارد. از میان این یادمان‌ها باید به حسینیه‌ای اشاره کرد که قدمت و پیشینه برپایی مراسم عزاداری در آن، به‌درستی، مشخص نیست، اما بر جای ماندن اسناد وقفی متعددی که به این حسینیه مربوط می‌شوند، امکان پژوهش در مورد این بنا و رسوم عزاداری مردم توران پشت را ممکن می‌کند. شاخص‌ترین سند وقفی حسینیه توران پشت که در فهرست آثار ملی منقول نیز به ثبت رسیده، کاغذی به ابعاد ۲۳×۱۱۳ سانتی‌متر است که نزد اهالی به «طومار امام حسین (ع)» شهرت دارد. بر این طومار که تاکنون بر اهل تحقیق ناشناخته مانده، وقف‌های متعددی از اوایل دوران قاجار تا سال‌های پایانی سده چهاردهم قمری نوشته شده و از گذر آن اطلاعات فراوانی در مورد حسینیه توران پشت، آیین‌های مذهبی، املاک و اراضی، چگونگی مدیریت آب مزارع، محله‌های قدیمی و نیز برخی آثار تاریخی توران پشت به دست می‌آید. اطلاعات برآمده از طومار به‌قدری ارزشمند است که می‌توان بر اساس آن تا حد بسیاری منظر فرهنگی این دهکده باستانی را بازشناسی کرد. نویسنده مقاله پیش رو به‌منظور تحقق این مهم، ابتدا با توجه به مباحث سندشناسی، این طومار را بازنویسی کرده و آنگاه برای ارائه منظر فرهنگی توران پشت، به تحلیل داده‌ها مبادرت ورزیده است.

واژگان کلیدی: حسینیه توران پشت، طومار امام حسین (ع)، وقف، آیین‌های عزاداری، فرهنگ

مردم، منظر فرهنگی.

مقدمه

در جامعه و فرهنگ ایران، حسینیه یا تکیه محلی برای برگزاری مراسم عزاداری و سوگواری برای امام سوم شیعیان بوده است. پیشینه برپایی مراسم عزاداری و تعزیه‌خوانی در این مکان به اواخر عصر صفوی یا دوره زندیه باز می‌گردد و پیش از این دوره، تکیه کاربری خانقاهی داشته و مراسم ذکر و نیایش و آداب صوفیانه در آن برگزار می‌شده است (بلوک‌باشی، ۱۳۸۷: ۱۶/۱۰۳). اما دوره قاجار عصر شکوفایی تعزیه‌خوانی و ساخت تکیه در ایران است که به دلیل توجه خاص دربار به مراسم عزاداری، تکیه‌ها و حسینیه‌های فراوانی در اقصا نقاط ایران ساخته شد (منفرد، دانش‌نامه جهان اسلام ذیل «تکیه»). هر تکیه معمولاً موقوفاتی مانند زمین زراعی، آب‌انبار، سقاخانه، باغ میوه، دکان و خانه داشت که درآمد آنها صرف هزینه نگه‌داری و تعمیر بنای تکیه و پرداخت دستمزد به خادمان و هزینه تعزیه‌داری و اطعام عزاداران و فقیران می‌شد (بلوک‌باشی، ۱۳۷۴: ۲۴). با مروری بر وقف‌نامه‌های متعلق به حسینیه‌های این دوره، مشخص می‌شود که شیفتگان اهل بیت پیامبر(ص) با وقف پاره‌ای موقوفات برای حسینیه‌ها، در پی آن بودند تا اجر اخروی و دنیوی برای خود به دست آورند و به این طریق نام و نشانی نیک از خود برجای بگذارند. بررسی این وقف‌نامه‌ها نشان می‌دهد که طبقات مختلف مردم نسبت به برگزاری هرچه باشکوه‌تر مراسم عاشورا و وقف بر این مراسم رغبت فراوانی داشتند و حتی هر محله و صنف برای خود تکیه‌ای مخصوص داشت که در آن به عزاداری می‌پرداختند (مرادعلیان، ۱۳۹۵: ۸۶).

ناگفته پیداست که بیشتر اطلاعات ما از تکیه‌ها و فرهنگ مذهبی شکل گرفته پیرامون آن، از وقف‌نامه‌های این مکان مذهبی به دست می‌آید. وقف‌نامه‌های متعلق به این تکیه‌ها اسناد تاریخی ارزشمندی هستند که نکات بسیاری را در مورد فرهنگ مذهبی مردم این سرزمین روشن می‌کنند و در خلال خود اطلاعات شایانی از اوضاع و احوال اجتماعی روزگار مربوط به خود در اختیار می‌گذارند. به‌طور کلی وقف‌نامه‌ها چه مربوط به مکان‌های مذهبی مانند حسینیه و مسجد باشند و چه مربوط به اماکن خدماتی همچون کاروان‌سرا و آب‌انبار نمی‌توان آنها را در حدّ یک سند شخصی و خصوصی و صرفاً مربوط به حیطة وقف فروکاست، بلکه باید به این نکته توجه داشت که وقف‌نامه‌ها در زمره اسناد دست‌اول

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

تاریخ به شمار می‌روند و بر پایه اطلاعات برآمده از آنها می‌توان در تاریخ اجتماعی شهرها تجدیدنظر و بخشی از گذشته را بر اساس آنها بازشناسی کرد (افشار، ۱۳۸۴: ۶۶). وقف‌نامه‌های برجای مانده از حسینیه‌ها هم از این قاعده مستثنا نیستند و می‌بایست از جهات گوناگون مورد بررسی و موشکافی قرار گیرند.

در میان حسینیه‌های موجود در ایران، اثری در توران پشت، یکی از توابع یزد، از نظر دربرداشتن اسناد وقفی متعدّد شایان توجه است. از زمره جالب‌ترین اسناد این تکیه باید به طوماری اشاره کرد که وقف‌های فراوانی در میانه سال‌های ۱۲۳۱ق تا ۱۳۸۴ق در آن ثبت شده است. این سند که نزد اهالی توران پشت به «طومار امام حسین (ع)» مشهور است، قدیمی‌ترین سند وقفی این حسینیه به شمار می‌رود.^۱ طومار مذکور اطلاعات قابل توجهی در مورد جغرافیای تاریخی توران پشت در دوران قاجار در اختیار می‌گذارد و از آن رو که دربردارنده اطلاعات بااهمیتی در مورد قنات‌ها، مزرعه‌ها، نظام آبیاری، محله‌های تاریخی و رسوم عزاداری مردم توران پشت است، می‌توان براساس آن، منظر فرهنگی^۲ و طبیعی توران پشت را تا حدّ بسیاری بازشناسی کرد.

متأسفانه تاکنون طومار مورد بحث بر اهل تحقیق پنهان مانده است، اما چون شناسایی و معرفی هر وقف‌نامه می‌تواند منبعی بسیار مهم برای شناخت تاریخ و فرهنگ یک منطقه فراهم آورد، انتشار و بازخوانی متن این طومار در دستور کار مقاله حاضر قرار دارد. افزون بر بازخوانی، نویسنده این نوشتار به منظور استخراج اطلاعات بیشتر، به بررسی مضامین این طومار نیز پرداخته و بر آن بوده تا منظر فرهنگی توران پشت را براساس محتوای وقف‌نامه معرفی کند.

توران پشت و تکیه تاریخی آن

توران پشت ناحیه‌ای تاریخی در هشتاد کیلومتری مسیر شهر یزد به سمت شیراز است. براساس متونی که به تاریخ یزد مربوط می‌شوند این ناحیه در روزگار ساسانی و به‌خصوص

۱. از آقای حاجی‌هدایت‌حاجی محمدی توران‌پشتی که چند روزی سند مورد مطالعه را برای بررسی در اختیار قرار دادند، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌کنم.

2. Cultural Landscape

در زمان پادشاهی پوران‌دخت از اهمیت شایانی برخوردار بوده و ملکه ایران در آن روزگار به عمران و آبادانی این ناحیه توجه داشته است (کاتب، ۱۳۵۷: ۱۶؛ مستوفی بافقی، ۱۳۴۲: ۳۹۸/۳). پس از ورود اسلام به ایران نیز همچنان اهمیت توران‌پشت در خطه یزد محفوظ مانده و شبانکاره‌ای و نطنزی از آنجا به‌عنوان یکی از سه دارالملک یزد یاد کرده‌اند (شبانکاره‌ای، ۱۳۶۳: ۲۱۱؛ نطنزی، ۱۳۸۳: ۳۵). دو وقف‌نامه ربع رشیدی و جامع‌الخیرات نیز از وجود توابعی متعدّد برای توران‌پشت خبر داده‌اند (رشیدالدین فضل‌الله، ۱۳۵۶: ۸۲؛ حسینی یزدی، ۱۳۴۱: ۸۶، ۹۶، ۱۸۲، ۱۸۳ و ۱۹۴). نظر به این دانسته‌ها معلوم می‌شود وسعت توران‌پشت در سده‌های میانه بسیار بیشتر از وسعت کنونی‌اش بوده و از رونق فراوانی برخوردار بوده است.

علاوه بر اشارات متون تاریخی به توران‌پشت، آثار و بناهای تاریخی فراوانی نیز در دهکده کنونی وجود دارد که مطالعه و پژوهش پیرامون هرکدام از آنها به روشن شدن جایگاه تاریخی و فرهنگی توران‌پشت در عصرهای پیشین کمک می‌کند. پژوهش‌هایی که تاکنون در مورد آثار تاریخی این دهکده انجام پذیرفته، بیشتر بر یادمان‌های عهد سلجوقی توران‌پشت متمرکز بوده (برای نمونه بنگرید به: Hillenbrand, 1974:74؛ Godard, 1938: 229) و از بناهای مربوط به دیگر دوره‌های تاریخی غفلت شده است. از جمله یادمان‌های تاریخی توران‌پشت که تاکنون هیچ پژوهشی در مورد آن صورت نگرفته، تکیه تاریخی آنجا است که در بافت قدیمی توران‌پشت قرار دارد. متأسفانه در مورد تاریخ ساخت بنا و پیشینه برگزاری مراسم عزاداری در این تکیه اطلاع دقیقی در دست نیست، اما اسناد وقفی مربوط این تکیه اطلاعات قابل‌توجهی در مورد این بنا و فرهنگ عزاداری مردم توران‌پشت در اختیار می‌گذارند. از قدیمی‌ترین این اسناد باید از سندی مشهور به «طومار امام حسین(ع)» نام برد که قدمت آن به اوایل دوران قاجار بازمی‌گردد. این سند که تاکنون بر اهل تحقیق شناخته نبوده، در ادامه این مقاله برای اولین بار معرفی شده و تحلیل داده‌های آن در دستور کار است.

مشخصات طومار موقوفات حسینیۀ توران پشت

طومار موقوفات حسینیۀ توران پشت که به شماره ۱۰۷۳ در ۲۶ بهمن ۱۳۹۹ ش، در فهرست آثار ملی منقول به ثبت رسیده، کاغذی به ابعاد ۱۱۳×۲۳ سانتی متر است. این طومار از چهار قطعه کاغذ تشکیل شده که رنگ آنها اندکی با یکدیگر تفاوت دارد. در محل اتصال کاغذها در پشت طومار مهر زده شده است.^۱ این طومار با وقفنامه‌ای به تاریخ ۱۲۴۵ ق آغاز می‌شود. سپس وقفنامه‌ای به سال ۱۲۵۹ ق تحریر شده و در نهایت به دلیل کمبود فضا وقفنامه سال ۱۲۶۱ ق در حاشیۀ بالای طومار نگاشته شده است. اما قدیمی‌ترین تاریخ حک شده بر طومار به سال ۱۲۳۱ ق مربوط می‌شود که در پایین‌ترین قسمت کاغذ طومار است. قرار گرفتن وقفنامه سال ۱۲۳۱ ق در پایین طومار و پس از وقفنامه سال ۱۲۸۰ ق نشان‌دهندۀ آن است که ممکن است این وقفنامه رونوشت باشد و اصل آن در سندی خارج از طومار موجود بوده است. دلیل دیگر بر اثبات این مدعا یکی بودن خط تحریر این وقفنامه و وقفنامۀ پیشین آن، یعنی سال ۱۲۸۰ ق است. این یعنی هر دو هم‌زمان نگاشته شده‌اند. افزون بر وقفنامۀ ۱۲۳۱ ق، وقفنامه‌های دیگری نیز در طومار وجود دارد که به دلیل نداشتن مهر یا تصریح به سواد بودنشان، می‌بایست آنها را رونوشت در نظر گرفت. رویۀ این طومار پس از وقفنامۀ ۱۲۳۱ ق با وقفی به تاریخ ۱۳۱۸ ق به پایان می‌رسد و بقیۀ موقوفات در پشت طومار ادامه پیدا کرده‌اند.

وقفنامه‌های پشت طومار از سال ۱۳۱۸ ق شروع شده‌اند و چنین به نظر می‌رسد که پس از ۱۳۱۸ ق وقفنامۀ سال ۱۳۳۲ ق و پس از آن ۱۳۳۵ ق و سپس دو وقفنامۀ سال ۱۳۴۵ ق کتابت شده‌اند. بقیۀ وقفنامه‌ها در میان سال‌های ۱۳۶۳ تا ۱۳۸۴ ق نوشته شده‌اند و برای تحریر آنها از فضای باقی‌مانده طومار، میان وقفنامه‌هایی که پیش‌تر تحریر شده، بهره گرفته‌اند. از این روست که همچون رویۀ طومار توالی سال وقفنامه‌ها در پشت آن نیز رعایت نشده است.

قسمت‌هایی از این سند، به‌خصوص در حاشیه‌ها دچار ریختگی است و شاید از همین رو باشد که به مرمت سند اقدام کرده‌اند. از نشانه‌های مرمت سند، تگه‌ای کوچک از

۱. به مهرهایی که در محل اتصال کاغذها در اسناد زده می‌شود، «مهر سربند» می‌گویند.

یک کاغذ کاهی است که در بخش پایانی سند به چشم می‌خورد که از قضا جدیدترین تاریخ سند، یعنی سال ۱۳۸۴ق بر آن نوشته شده است؛ بر این اساس می‌توان این مرمت را انجام یافته در همین سال یا سالیانی پیش از آن در نظر گرفت.^۱ شایان ذکر آنکه در این قسمت سند، به وجود رونوشتی از آن اشاره شده که مورد تأیید ریش سفیدان توران‌پشت قرار گرفته و در نهایت طومار و رونوشت وقف‌نامه‌ها با تأیید شخصی به نام «اکبر حسن محمد صادق» پایان یافته است.

رونوشت سند در دفتری که سایر موقوفات حسینی را نیز در آن نوشته‌اند، بر جای مانده و امروزه نزد متولی حسینیۀ توران‌پشت نگهداری می‌شود. با مقایسه خط رونوشت با خط طومار مشخص می‌شود که این رونوشت را کسی نوشته که در متن طومار نیز وقفی را به تاریخ ۱۳۶۸ق قلمی کرده است و چون در پایان آن وقف از شخصی به نام «عبدالرسول» به‌عنوان تنظیم‌کننده سند یاد شده، می‌بایست کاتب رونوشت را هم همین شخص در نظر بگیریم. تتبع در سایر قبالات توران‌پشت نشان می‌دهد که نام این شخص در حاشیۀ بسیاری از اسناد با رسم الخطی مشابه به چشم می‌خورد؛ بر این اساس می‌توان «عبدالرسول» را یک قبالة‌نویس سرشناس در آن روزگار توران‌پشت قلمداد کرد. چنان‌که معمرین توران‌پشت خبر می‌دهند عبدالرسول در اواخر سده چهاردهم قمری امام‌جماعت توران‌پشت بوده و نام کامل او «شیخ عبدالرسول ضیاءالاسلامی»^۲ است.

در این مقاله بازنویسی متن وقف‌نامه براساس طومار انجام شده و در جاهایی که طومار افتادگی دارد، از رونوشت تهیه شده توسط «عبدالرسول» استفاده شده است.

شیوه تصحیح متن

چنان‌که پیش‌تر اشاره شد موقوفات مندرج بر طومار حسینیۀ توران‌پشت در یک بازه زمانی ۱۵۳ساله از ۱۲۳۱ق تا ۱۳۸۴ق قلمی شده‌اند و درج آنها در طومار براساس یک پیوستار تاریخی نیست. اکنون در بازخوانی این سند، وقف‌نامه‌ها به ترتیبی تاریخی مرتب شده و آنگاه مورد بازخوانی قرار گرفته‌اند. لازم به ذکر است که در این بازه زمانی ۱۵۳ساله

۱. بنابر اظهار نظر آقای حاجی هدایت حاجی محمدی این سند در سال‌های اخیر نیز مورد مرمت قرار گرفته است.

۲. امروزه سرایی تاریخی در توران‌پشت وجود دارد که به نام «خانه شیخ رسول» مشهور است.

بازنمود منظر فرهنگی توران‌پشت در وقف‌نامه‌های معروف به ...

موقوفات دیگری نیز به حسینیه توران‌پشت اهدا شده که اصل یا رونوشت وقف‌نامه آنها در طومار نیامده است. نویسنده مقاله این موارد را نیز در این نوشتار گردآوری کرده و در بازنویسی، آنها را با استفاده از تعبیر الحاقی از وقف‌نامه‌های مندرج بر طومار بازشناسانده است. همچنین شایان ذکر آنکه وقف بر حسینیه توران‌پشت پس از ۱۳۸۴ق تا به امروز نیز ادامه یافته که به دلیل محدودیت‌های یک مقاله علمی، بازنویسی وقف‌نامه‌های پس از این تاریخ به مجال دیگری موکول می‌شود.

در بازنویسی متن از چند علامت ویرایشی استفاده شده که توضیح آنها به شرح ذیل است^۱:

۱۲/ آغاز سطر هر وقف‌نامه در سند اصلی

... هر سه نقطه یک کلمه خوانده نشده است.

... ناخوانا در عکس، اما ممکن است در اصل خوانده شود.

(؟) تردید در خوانش کلمه را نشان می‌دهد.

(!) نشان‌دهنده آن است که واژه مطابق اصل بازنویسی شده است، اما این شکل نوشتاری

می‌تواند به دلایل مختلف تأمل برانگیز باشد.

[بسم] حروف و یا کلمات جا افتاده در نسخه یا از بین رفته قابل حدس و افزوده

مصحح

[ ] افزوده مصحح برای توضیح و درک بهتر متن

[/ /] افزوده براساس رونوشت

[س] سیاق

xxx کلمات از بین رفته در متن اصلی که قابل حدس زدن نیست.

متن طومار

۱/ {۱} وقف صحیح شرعی نمود صبیّه ملاّ سبحان، زوجه مؤحده عالی شأن،^۲

رفیع مکان، سلاله‌الاعاظم‌والاعیان، مرحمت‌شأن میرزا محمدزمان بیگ -

۱. برای آگاهی از فهرستی جامع از علایم ویرایشی استاندارد در بازخوانی اسناد تاریخی، بنگرید به: شیخ‌الحکمای،

طاب^۱ ثراه - /^۳ تمامی یک قطعه اراضی [که] تخمیناً چهار دست می باشد [و] واقع است در کشتخوان خلف باغ مشهور به باغ ملاً سبزه علی، /^۴ که هرساله در یوم تاسوعا مقدار یک من برنج و دو من شیرۀ انگور طبخ^۲ حلوا نموده، صرف تعزیه داران /^۵ اباعبدالله الحسین نمایند و متوکی سنوات گذشته عالی شأن محمدحسین بیک اولاد واقفه بوده و بعد از وفات عالی شأن /^۶ مزبور، اولاد آن عالی شأن مزبور است.

و غصب کننده و خلاف کننده به لعنت خدا و نفرین رسول گرفتار باد؛ به حق محمد و آله الامجاد.

/^۷ تاریخ شهر صفرالمظفر ۱۲۳۱.

{۲} /^۱ غرض از تحریر این کلمات واضحه الدلالات آنکه:

چون توفیق شامل حال جماعت مفصله ذیل از اهل قریه توران پشت گردیده، هرکدام قدری املاک و میاه را به موجب تفصیل ذیل - قریه [الی] الله و طلباً [لمرضاته] - /^۲ وقف صحیح شرعی نمودند بر سرکار خامس آل عبا، جناب سیدالشهدا - صلی الله علیه و آله - که حاصل و منافع آن را بعد از /^۳ وضع اخراجات و وجوه دیوانی و حق التولیه، به مصرف اطعام تعزیه داران از ذاکرین و مستمعین در شب تاسوعا و عاشورای /^۴ محرم الحرام در حسینیه قریه مزبوره رسانیده، موافق تفصیل ذیل نان و حریره مهیا و به مصرف اطعام تعزیه داران برسانند.

/^۵ و تفصیل املاک:

• /^۶ والده حاجی ابراهیم امیرخان، المسمّاة یمن خان، بنت مرحوم عبدالغفور، وقف صحیح شرعی نمود تمامی یک دست مشاع از کلّ یک درب باغ معین مشخص معنّب واقع در قریه مزبوره به مقام مزرعه خفّره علیا من مزارع قریه مزبوره موسوم به باغ رودخانه شهرتاً^۳ غنی از تحدید و توصیف، و تمامی دو جرّه و نصف جرّه میاه مزرعه مزبوره، محصول آن را بعد از وضع وجوه دیوانی، حریره

۱. اصل: تاب

۲. اصل: تبخ

۳. اصل: شهرة

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

مهیا و به مصرف تعزیه‌داران در شب تاسوعا در حسینیه قریه مزبوره برسانند.

• /^۷ ایضاً: والده محمدبمان، المسمّاة هاجر خانم، بنت غفور، وقف نمود بر مصرف مزبور یک دست مفروز از کلّ یک درب باغ معین مشخص معنّب واقع در قریه مزبوره موسوم به باغ زکی، غنی از تحدید و توصیف و تمامی منابع و مجاری دو جرّه و نصف جرّه میاه مزرعه مزبوره [که] به مصرف حریره شب تاسوعا در حسینیه برسانند؛ و ایضاً ثلث مفروز از نیم قفیز مفروز از یک درب باغ واقع در کشتخوان درب طاحونه، غنی از تحدید.

• /^۸ ایضاً: صبیّه مرحوم حسین شیخ علی قریه‌شیری، المسمّاة رضیه خانم، بنت زوجه علی محمدحسن، تمامی منابع و مجاری یک دانگ و نیم از جمله یک طاق از کلّ بیست و چهار طاق میاه مزرعه مزبوره مع یک قفیز زمین باغ مشجر به اشجار عنب، واقع در مزرعه دره کیل مشهور به باغ بالا؛ منافع آن را در شب عاشورا به مصرف مزبور برسانند.

• /^۹ ایضاً: صبیّه مرحوم شیخ^۱، المسمّاة آمنه خاتون، تخمیناً دو دست مشاع از کلّ یک درب باغ معنّب، واقع در مزرعه کوه میان مع منابع و مجاری یک جرّه و دو دانگ جرّه میاه قناتین نشاطی و زکی.

• /^{۱۰} ایضاً: والده علی مندگار، المسمّاة زینب خانم، بنت حاج مبین، یک دست مشاع مفروز از کلّ یک درب باغچه‌خانه معینه به مقام استانک مع چهار دانگ میاه قناتین وقف بر مصارف مزبوره نمود.

• /^{۱۱} ایضاً: صبیّه زینل ملک، زوجه موحدّه عبدالله حسین، میاه دره کیل سه جرّه مع یک دست باغ معنّب، واقع در مزرعه مزبوره مشهوره/ به باغ بوگر، مستغنی از حدود.

• /^{۱۲} ایضاً: استاد افضل یک دست مشاع از کلّ یک درب باغ معنّب، واقع در مزرعه کوه میان مع منابع چهار دانگ میاه قناتین زکی و نشاطی. منافع را بعد از وضع اخراجات دیوان، دو من شیره و دو من آرد گندم حلوا نموده در شب تاسوعا

به مصرف اهل حسینیه برسانند.

• /^{۱۳} ایضاً: عبدالله، ولد حسین، و علیرضا، ولد غلامعلی، یک شبان‌روز از نه شبان [روز] که مدار کلّ مزرعه بر آن است از مزرعه حسین‌آباد جدید، واقع در تحت قریه توران‌پشت.

• /^{۱۴} ایضاً: محمّدعلی، ولد حسن، یک‌دست باغ دره‌کیل و منابع دو جرّه و چهار دانگ جرّه میاه مزرعه مزبوره وقف بر مصارف مزبوره برسانند.

/^{۱۵} اشخاص مفصله فوق تمامی املاک و میاه مفصله فوق را /^{۱۶} وقف صحیح شرعی و حبس مؤبد معتبر ملی نمودند /^{۱۷} بر مصارف مفصله فوق که منافع آن را متولی هر ساله بعد از وضع وجوه دیوانی نان و حریره مهیا نموده، در شب تاسوعا و عاشورا /^{۱۸} در حسینیه قریه توران‌پشت به مصرف تعزیه‌داران جناب خامس آل عبا، گلگون‌قبای عرصه کربلا، جناب سیدالشهدا - علیه آلاf التحیه والتناء - /^{۱۹} رسانیده، ارواح واقفین را به دعا و فاتحه یاد و شاد نمایند.

و هر یک از واقفین تولیت موقوفات مزبوره را در حال حیات /^{۲۰} به خود واقف و بعد از وفات به ارشد اولاد ذکور خود واگذاشتند و هرگاه اولاد ذکور نداشته باشند، اولاد ذکور که از اولاد اناث متولد شوند، /^{۲۱} بطناً بعد بطن و نسلاً بعد نسل قرارداد نمود - العیاذ - هرگاه منقرض شوند، اختیار تعیین متولی به اعلم و افضل علمای دارالعباده یزد /^{۲۲} واگذاشت. و ایضاً قرارداد نمودند که عشر محصول و منافع موقوفات را متولی از بابت حق التّولیه خود برداشته به مصرف خود برساند. و مقرر /^{۲۳} املاک و میاه مفصله فوق را به مصرف فروش نرسانند و رهن نمایند و غصب تصرف نمایند $قَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَ مَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ$ /^{۲۴} عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ. f.

و کان ذلک تحریراً فی ۲۸ شهر شوّال‌المکرّم من شهر سنه ۱۲۴۵.

• /^{۲۵} ایضاً: /^{۲۶} [حاج الحرمین الشریف-]ین حاج ابراهیم ولد مرحوم امیرخان و آقا علیتقی حاج حسین یک‌دانگ و نیم که عبارت است از ثمن یک روزشبان از کلّ مزرعه /^{۲۷} نو واقع در اصل قریه مزبوره واقع در محله حوضگ، مع ما یتعلّق بها شرعاً و عرفاً و عادتاً وقف بر مصارف معینه نمود. /^{۲۸} [فی‌التاریخ.

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقفنامه‌ای معروف به ...

• و ایضاً: جناب حاج الحرمین الشریفین حاج ابراهیم، وقف صحیح شرعی نمود تمامی منابع و مجاری/ ^{۲۹} xxx شش دانگی معینه قریه مزبوره را بر آب انبار واقع در قریه مزبوره xxx دوری از مدار دوازده روزش [ببان] / ^{۳۰} xxx xxx xxx / ^{۳۱} مزبور نموده - قریه‌الی‌الله / ^{۳۲} و طلباً لمرضاته - مسلمانان از آن آشامیده، ثواب آن واصل و عاید واقف مزبور گردد و تولیت آن در حال با خود واقف و بعد از وفات / ^{۳۳} به دو ولد ذکور خود - و هما علی محمد و محمد - واگذاشت که متوجه شده هر دور میاه مزبوره را در مصنعه مزبوره بنمایند. تحریراً فی التاریخ.

[سجل‌ها^۱]

۱. أقر بما ژبر فيه لدى. [نشان مهر]: عبده‌الراجی حسن‌الحسینی.
/ الشهودالحاضرين فی مجلس‌التحریر:
۲. ابن حاج محمد، آقا مختار. [نشان مهر]: الراجی الی‌الله عبده مختار.
۳. آخوند ملا ابراهیم روضه‌خوان. [نشان مهر]: المتوکل علی‌الله، عبده ابراهیم.
۴. ابن حاج مرحوم امیرخان، حاج ابراهیم. [نشان مهر]: سلام علی ابراهیم.
۵. ابن محمد علی، آقا عبدالرحیم. [نشان مهر]: ...
۶. ابن عبدالله طحان^۲، آقا علی.
۷. / حاج الحرمین الشریفین حاج ابراهیم، ولد امیرخان، و علینقی حاجی حسین و سایر واقفین اقرار به وقفیت املاک و میاه و اراضی [مزبوره در] متن نمودند بر نهج مسطور.
۸. حرره آتقی^۳ xxx.
۹. [نشان مهر]: لااله الاالله الملك الحق المبین. عبده عبدالحفیظ^۴.
۱۰. [نشان مهر]: xxxمد علی ...

---

۱. سجل‌ها با همکاری خانم فریده کلهر بازخوانی شده‌اند. از ایشان به خاطر این همکاری و سایر نکاتی که یادآور شدند،

سپاس‌گزاری می‌کنم.

۲. طحان: آسیابان

۳. تقی یا نقی؛ هر دو خوانش ممکن است.

۴. قسمت بزرگی از این مهر در پارگی کاغذ از بین رفته، اما چون در جاهای دیگر طومار تکرار شده، نشان آن قابل بازیابی است.

۱۱. [نشان مهر]: عبده محمدعلی.
 ۱۲. [نشان مهر]: الرَّاجِی جعفر بن علی.
 ۱۳. [نشان مهر]: ...
 ۱۴. ابن اسد ابن ملاً هادی، اقل الطَّلبه. [نشان مهر]: ربَّ نَجْنی بمحمَّد و علی.
 ۱۵. شهد علی ذلک / شرعاً لدی xxx. [نشان مهر]: عبده محمدحسین.
 ۱۶. شهد علی ذلک. [نشان مهر]: عبده محمدعلی بن محمدجعفر.
 [تکمله]

۳۴/ و چون جناب حاجی الحرمین الشَّریفین حاج ابراهیم، ولد مرحوم امیرخان توران پستی توفیقات xxx/ ۳۵ شامل حال مشارالیه شده در میان قریهٔ مزبوره از سنگ مصنعه [ای] حفر نموده، وقف نمود و ایضاً منابع و مجاری یک جرّه میاه قناتین ۳۶/ نشاطی و زکی را وقف بر مصنعهٔ مزبوره نموده که از مدار دوازده روزشبان، یک جرّه شش دانگی میاه قناتین را در آن بریزند ۳۷/ که مسلمانان^۱ از آن منتفع و تشنه‌ها سیراب گردند - کما زُبر فی الهامش - و دو پسر صلبی خود، علی محمد و آقامحمد، را متولی ۳۸/ یک جرّهٔ مزبوره نمود و تولیت این امر را به اولاد ذکور ایشان مفوض نمود، نسلاً بعد نسل و بطناً بعد بطن و در صورت انقراض ۳۹/ - العیاذ بالله - تولیت یک جرّه میاه مزبوره را به اعلم و اصلح قریهٔ مزبوره واگذاشت. و لهذا مجدداً به جهت توضیح مکرر نمود.

• ۴۰/ و ایضاً صبیّهٔ علی مندگار، المسمّاة خیرالنَّساختم، بنت مندگار، وقف نمود نیم دست مشاع از کلّ یک درب باغ واقع در قریهٔ ۴۱/ مزبورهٔ به مقام محلهٔ استینگ^۲، مع دو دانگ جرّه از جرّات معینهٔ قریهٔ مزبوره از قناتین نشاطی و زکی را، وقف صحیح شرعی نمود ۴۲/ بر تعزیه داران سرکار ابی عبداللّه الحسین (ع) که به مصرف اطعام مشارالیه در حسینیهٔ مزبوره در شب عاشورا رسانند. ۴۳/ مقرر آنکه از منافع ملک و میاه مزبوره، هرساله، مقدار دو من [س]: ۲ من) به وزن شاه، آرد گندم نان نموده در شب عاشورا در حسینیهٔ مزبوره ۴۴/ علی النَّهج المسطور به مصرف

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

رسد و علاوه بر دو من آرد مزبور، منافع ملک و میاه مزبوره حق التّویله متولیان می‌باشد و تولیت را به دو ولد/^{۴۵} بطنی خود، علی‌اکبر و عبدالکریم، واگذاشت و بعد از ایشان به اصلح اولاد ذکور ایشان واگذاشت. و کان ذلک تحریراً/^{۴۶} فی التّاریخ‌الفوق.

• و ایضاً سرکار عالی‌جاه، رفیع‌جایگاه، سعادت و اقبال همراه، مقرب‌الحضرت‌الوالا، /^{۴۷} آقا نجف‌قلی بیک امیرآخور^۱، وقف مؤید صحیح شرعی نمودند مجری‌المیاه یک جرّه میاه رخ^۲ از دو چشمه^{۴۸} زکی و نشاطی قریه مزبوره بر حوض احدائی میان محلّ مزبور که اهل قریه و متردّدین استعمال نموده، ثواب /^{۴۹} آن عاید واقف و والدین ایشان گردد. التّاریخ.

• ایضاً وقف صحیح شرعی نمود سلالة السّادات العظام /^{۵۰} اکرام، آقا سید غفور، ولد مرحوم آقا سید ابراهیم عقدایی، ساکن قریه شیر، مشهور به سید آتشی، همگی و تمامی دو دست /^{۵۱} زمین سادجه مشهور به کشتخوان حصّ نو یعنی خلف باغ تخمیناً که محدود است به حدودات اربعه: حدّین به زمین آقا سید مذکور و طرفین به شارع، /^{۵۲} که هر ساله در دهه عاشورا هر شبه مال‌المصالحة آن را یک خروار هیمه^۳ ابتیاع نموده در حسینیه امام شهید مصرف رسانیده. و هرگاه علاوه /^{۵۳} از ده خروار چیزی زیاد آید آن را ملا احمد ولد مرحوم سبزیعلی که در ایام حیات، او متولی می‌باشد /^{۵۴} آن را به مصرف آش^۴ عشور^۵ برساند. التّاریخ متن. و تولیت آن [را] ملا احمد - قریه‌الی‌الله - متوجّه می‌باشد.

[سجل‌ها]

۱. القاب این شخص همچون «مقرب‌الحضرت‌الوالا» و «امیرآخور» نشان می‌دهد که احتمالاً این شخص، رئیس بخش اصطبل سلطنتی در دربار ناصرالدین شاه قاجار بوده است. مقرب‌الحضرت‌الوالا به معنای «نزدیک به دربار شاه» است و امیرآخور به «رئیس اصطبل حکومتی» گفته می‌شده است (برای اطلاع بیشتر در این باره بنگرید به: عالم‌زاده، ۱۳۷۴: ۱/ ۱۴۷). شایان ذکر آنکه تاریخ این وقف مقارن با زمان سلطنت ناصرالدین شاه قاجار است.

۲. منظور از میاه رخ آبی است که به هیچ زمینی تعلق ندارد.

۳. هیمه: هیزم

۴. اصل: عاش

۵. عشور یا عاشورا. هر دو خوانش محتمل است.

۱. [نشان مهر]: ساقی شاه لو کشف است، معدن علم او نجف است.

و من الشّاهدين:

۲. xxx xxx xxx

۳. آخوند ملا احمد سبزواری. [نشان مهر]: دارد امید شفاعت ز محمد، احمد. ۱۲۱۱.

۴. محمدرضا، ولد عسگر. [نشان مهر]: یا امام رضا ۱۲۴۲.

۵. ولد حاج حسنعلی، ابوالقاسم. [نشان مهر]: پیرو دین نبی ابوالقاسم.

۶. ابن مرحوم اسد ابن ملا هادی، اقل الطّلبه. [نشان مهر]: ربّ نجنی بمحمد و علی.

۷. [نشان مهر]: منظر لطف الهی عبدالغفور الطباطبایی.

۸. [نشان مهر]: پیرو دین محمد، رحیم.

۹. [نشان مهر]: عبده محمدحسین.

۱۰. [نشان مهر]: عبده الرّاجی حسن بن محمد.

۱۱. [نشان مهر]: عبده الرّاجی xxx.

{۳: الحاقی} ۱/ بسم الله خير الأسماء. ۲/ الحمد لله ربّ العالمين والعاقبة للمتقين والجنة

للموحدين و صلى الله ۳/ على محمد و آله الطّاهرين.

اما بعد، وقف صحیح شرعی نمود عالی حضرت، رفیع منزلت، ستوده خصلت، محمدحسین، خلف مرحمت شأن، كهف الحاج والمُعتمرين، حاجی جعفر، الساكن قرية توران پشت / ۴ من توابع دارالعباده يزد:

همگی و تمامی یک قطعه باغ معنّب مشجر که به بسط دو قفیز می باشد، مع بیست جرّه میاه از جرّات شش دنگی ۳ (!) مزرعه درب کیل / ۵ من مزارع قرية مزبوره، مستغنی از حدودات اربعه، حدی به باغ محمدابراهیم دهکی (؟)، و حدی به ورثه غلام بقا (؟) قرية شیری، و طرفین به شارع، / ۶ بر سرکار اباعبدالله الحسین - علیه التّحیه والسلام - که در ایام حیات خودش که هر ساله حاصل و منافع آن را پنج روز یا پنج شب صرف / ۷

۱. این مهر در میانه متن و پس از وقفنامه آقا نجفقلی بیک امیرآخور زده شده است.

۲. خلاصه‌ای از این سند به تاریخ صفرا المظفر ۱۲۵۹ در طومار نیز نوشته شده است.

۳. در اصل نسخه به شکل دنگ ضبط شده و چند مرتبه دیگر نیز به همین صورت در سند تکرار می‌شود.

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

روضه‌خوانی^۱ نموده و هرگاه چیزی عمل کرد (؟) داشته باشد بابت تولیت بوده باشد و بعد از حیات خودش، تولیت^۸ آن را به دو فرزند بطنی خود از اولاد ذکور - محمدجعفر اولاد اکبر و محمدرضا اولاد اصغر - که در ایام ... حیات هر دو نفری^۹ یک قفیز آن را برداشته و پنج روزشبان بسهم شراکت صرف روضه‌خوانی^۲ نمایند.

و بعد از آن نسل^{۱۰}اً بالنسل و بطناً من بطن / باید پنج روزشبان را موافق قرارداد وقف صرف نمایند تا قائم آل محمد؛ علیه‌الصلاة والسلام. خلاف‌کننده به لعنت خدا و نفرین رسول گر / فتار باد.

قرارداد روضه‌خوانی از غره ماه محرم تا اواخر صفر می‌باشد. قرارداد این است که تا ممکن بشود در خانه روضه‌خوانی بنمایند و هرگاه ممکن نشد در مسجد یا تعزیه‌خانه^{۱۱} اباعبدالله‌الحسین؛ علیه‌التحیة والسلام.

تحریراً فی شهر /^{۱۲} محرم‌الحرام ۱۲۵۹.

[(سجل‌ها)]

۱. أنا من الشاهدین ابن مرحوم حاجی خلیل، / محمدعلی.

۲. أنا من الشاهدین ابن حاجی حسین، / حاجی محمد.

۳. أنا من الشاهدین ابن مرحوم حسین ...، / حاجی محمد.

۴. ابن مرحوم ابوالحسن، / حسن.

۵. شهد بمضمون مسطور / ابن حاجی جعفر افضل.

[(تکمله اول)]

^{۱۳} / واقف موقت موسوم [به] آقا حسین، خلف مرحوم حاجی جعفر^{۱۴} / توران‌پشتی

اعتراف صحیح نمود که دو قفیز باغ واقعه در قریه مزبوره به مقام کوه‌میان^{۱۵} / محدود در متن به انضمام بیست جرّه از جمله شصت و پنج جرّه یک طاق از کل بیست و چهار طاق منابع و^{۱۶} / مجاری قنات مزرعه معینه مشخصه موسومه به دره کیل که از توابع قریه مزبوره است، وقف مؤبد و حبس مخلد شرعی نموده^{۱۷} / بر تعزیه‌داری سرکار فیض آثار، شهسوار میدان

۱. اصل: خانی

۲. اصل: خانی

شجاعت و شهادت و شفیع گناه امت در عرصه قیامت،^{۱۸} خامس اصحاب عبا و ثالث شروط لاله‌الاله، حضرت ابی‌عبدالله‌الحسین - صلوات‌الله‌علیه و علی آباءه و امانائه -^{۱۹} که هرساله منافع آن [را] پنج روز در صورت یسر در خانه خود واقف و در حالت عدم تیسر در مسجد یا حسینیه قریه^{۲۰} / مزبوره صرف تعزیه‌داری نموده، چنانچه منافع آن بعد از اخراجات پنج‌روزه چیزی فاضل^{۲۱} / آمد، حق التولیة متولی بوده باشد.

و تولیت مادام حیات واقف مفوض به خود واقف است.^{۲۲} و بعد حیوته مفوض به دو نفر پسر موسومان وی - و هما محمدجعفر و محمدرضا - که بالاشتراک^{۲۳} ... گردیده به نهج مرقوم معمول دارند و بعد حیوتهما او حیوة‌أحدهما تولیت امر مزبور مفوض به ارشد (؟)^{۲۴} / اولاد ذکور واقف^{۲۵} / مزبور موسوم^{۲۶} / بوده باشد، نسلاً بعد نسل.

و چنانچه - ألعیاذُ بالله -^{۲۷} / اولاد ذکور از نسل و نسل بعد نسل ایشان منقرض گردد،^{۲۸} / مفوض به اولاد اکبر از اناث بوده، بطناً بعد بطن اقدام به امر^{۲۹} / مزبور نمایند و تخلیه ید در اعیان مزبوره نموده مصرف^{۳۰} / وقف در او برده، بر سبیل تولیت متصرف در آن است.^{۳۱} / و جمع لوازم وقفیت به عمل آمده وقفی است لازم شرعی.^{۳۲} / وَ قَمَنُ بَدَلُهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ^{۳۳}.

^{۳۳} / تحریراً فی شهر جمادی‌الثانی من شهر سنه ۱۲۶۱.

[(سجل‌ها)]

۱. إعترف الواقف بما حُرّر بصحیفة فی تحت‌الصّحیفة والهامش لدی. [(نشان مهر):

(المتوکل علی‌الله عبده محمدجعفر).

۲. و لدی. [(نشان مهر): [إنه علی کلّ شیء حفیظ).

۳. و لدی. [(نشان مهر): (عبده‌الراجی مسیح).

۴. [(نشان مهر): (المتوکل علی‌الله عبده عبدالغنی).

۵. [(نشان مهر): (یا محمد).

۶. علی محمد حاجی اکبر ... [(نشان مهر): (...).

۷. [(نشان مهر): (أفوض امری إلى‌الله عبده ...).

۸. [(نشان مهر): (...).

باز نمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

۹. من الشاهدين: ابوالقاسم. [نشان مهر]: (ابوالقاسم ... ...).
  ۱۰. آقا سيد محسن. [نشان مهر]: (... محسن ...).
  ۱۱. [نشان مهر]: (بنده آل محمد، رحيم).
  ۱۲. [نشان مهر]: (مظهر لطف الهی علی حسن).
  ۱۳. [نشان مهر]: (...).
  ۱۴. ... من الشاهدين. [نشان مهر]: (عبدالغفور الطباطبائی).
  ۱۵. أنا من الشاهدين. [نشان مهر]: (عبدالراجی محمد رضا ...).
  ۱۶. [نشان مهر]: (عبدالراجی جعفر).
  ۱۷. [نشان مهر]: (عبد ... الحسيني).
  ۱۸. [نشان مهر]: (يا امام محمد باقر).
  ۱۹. الأمر كما رُقم في هذا الهامش في التاريخ. [نشان مهر]: (العبد ... ...).
  ۲۰. [نشان مهر]: (عبدالغني).
  ۲۱. من الشاهدين. [نشان مهر]: (...).
  ۲۲. من الشاهدين. [نشان مهر]: (عبدالراجی حسن الحسيني ۱۲۶۹).
  ۲۳. من الشاهدين. [نشان مهر]: (... محمد شافع).
  ۲۴. [نشان مهر]: (... علی).
  ۲۵. إن الأمر لواقع بينهم كما رُقم. [نشان مهر]: (... علی).
- [تكملة دوم]

^{۳۴}/ در ضمن عقد لازم جازم صحيح معتبر شرعی منتقل نمودند متولیان موسومان ^{۳۵}/ - و
هما محمد جعفر و محمد رضا - نصف حق التولية خود را از منافع موقوفات مسطوره در متن
^{۳۶}/ به دو اخ اعيانی خود؛ و هما عباس و زين العابدين.
و صيغه شرعيه بينهما جريان يافت. ^{۳۷}/ بناءً علی ما رُقم، چهار اخوان مذکورون دخيل در
امر وقف و حق التولية را ^{۳۸}/ بالمساوات ارباعاً هر یک سهم و شريك می باشند.
حُرّر في ليلة سادس / شهر ربيع الثانية من ۱۲۷۷.

۱. [نشان مهر]: (... علی ...).

{۴}/^۱ وقف صحیح شرعی نمـ [سود] xxx [صیبه ابراهیم، زوجه موحدۀ^۲ آقا علی محمد، ولد مرحوم حا]/جی ابراهیم توران پستی، همگی/ و تمامی نیم/^۳ قفیز^۱ باغ معنب مشـ [جگر واقع در] مزرعۀ حفره/^۴ علیا من مزارع قریۀ [توران پست و شش/] جرۀ یک دانگ و^۵ نیم میاه مزرعۀ مزبوره [و] ما یتعلق بها، که هر ساله^۶ منافع آن را بعد از وجوهات دیوانی در اوّل ماه/^۷ محرم الحرام الی^۲ آخر ماه صفر المظفر صرف تعزیت/^۸ داری اباعبدالله الحسین نمایند؛ مشروط آنکه/^۹ هر ساله پنج شب یا پنج روز در خانۀ خود^۳ روزه^{۱۰} خوانی^۴ بشود و بعد از وفات والدین، متولی اولاد [د]/^{۱۱} ذکور هر کدام متدین و صاحب ایمان باشند^{۱۲} و کسی دیگر رجوع نداشته باشد. و [از] باغ مزبور/^{۱۳} ثلث آن [را] زوج واقف وقف نمود.

التاریخ /^{۱۴} سنۀ ۱۲۶۱.

^{۱۵}/ به حدودات اربعه: حدی به [xxx]،^{۱۶} و حدی [بی] به باغ صادق xxx،^{۱۷} و حدی به باغ همشیره xxx^{۱۸} و حدی به ز [مین] xxx.

[سجلها]

۱. [نشان مهر]: (عبدہ الرّاجی الحسن الحسینی).

{۵}/^۱ آقا محمد، ولد مرحوم علیرضا، ساکن قریۀ^۲ توران پست همگی و تمامی از جمله یک درب باغ/^۳ معنب مشجر، یک دست آن [را] وقف صحیح معتبر شرعی/^۴ نمود که بعد از وضع وجوهات دیوانی حاصل و منافع آن را،^۵ یک من برنج و دو من شیرۀ حلوا نمایند و در روز پُرسه/^۶ که در شب تاسوعا [باشد/]، صرف تعزیه داران اباعبدالله الحسین/^۷ نمایند و تولیت آن مادام الحیات در دست محمد مزبور می باشد و بعد از او به اصلح اولاد ذکور باشد.

^۸/ و باغ مرقوم در کوه میان می باشد که محدود است به این/^۹ حدود: حدی به باغ رمضان ابراهیم، و طرفی به باغ ورثۀ علیرضای بمان، و سمتی/^{۱۰} به باغ حسین ولد

۱. اصل: قفیض

۲. اصل: الا

۳. اصل: خد

۴. اصل: روزه خانی

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقفنامه‌ای معروف به ...

محمدخان و سمتی به شارع.

تحریراً فی غرّة شهر شوال المکرم سنه ۱۲۶۲.

[(سجلها)]

۱. [(نشان مهر):] نیست خاک طاهری چون تربت پاک حسین.

{۶} / ۱ / وقف صحیح شرعی نمود ابوالقاسم، ولد مرحوم حاجی خلیل، ساکن قریه^۲/ توران پشت، همگی و تمامی یک دست و نیم باغ معنّب مشجر واقع^۳ در مزرعه حفره علیا که غنی از تحدید و توصیف است،^۴ که بعد از وضع وجوهات دیوانی مقدار سیصد درم^۱ / ۵ / برنج و یک من و نیم شیره حلوا نمایند و در شب تاسوعا^۶ صرف تعزیه داران اباعبدالله الحسین (ع) نمایند.

و تولیت آن / مادام الحیات در دست خود واقف می باشد و بعد از وفات^۸ تعلق به اصلح اولاد ذکور یا اناث، هریک که بوده باشند، دارد.

۹ / تحریراً فی غرّة شهر شوال المکرم فی سنه ۱۲۶۲.

[(سجلها)]

۱. [(نشان مهر):] نیست خاک طاهری چون تربت پاک حسین.

{۷} / ۱ / وقف صحیح شرعی نمود عفت پناه زینب خانم، بنت مرحوم کهل الحاج، حاجی ابراهیم توران پشتی، / ۲ / زوجه عالی حضرت عبدالکریم، ولد مرحوم ملا فتحعلی، تمامی یک دست و نیم اراضی واقع در کشتخوان درب طاحونه^۲ مع حقا به تابعه که غنی از تحدید و توصیف است: / ۳ / حدی به زمین واقفه مزبوره، و حدی به زمین فرزندان واقفه، و حدی به زمین حاجی ابوالقاسم و حدی به زمین عالی حضرت میرزا محمد حسین.

۴ / مقرر و مشروط آنکه هر ساله بعد از وضع دیوانی علاوه ... در دهه^۳ عاشورا الی روز [آ] خر صفر المظفر صرف جناب اباعبدالله الحسین فرمایند. / ۵ / و متولی آن عالی شأن

۱. معادل چهار کیلو و نیم. از آقای حاجی عباس ایمانی توران پشتی که توضیحاتی درباره اوزان قدیم ارائه دادند، صمیمانه سپاس گزارم.

۲. اصل: طاهونه

۳. اصل: ده

محمدحسن، خلف مرحوم ابوالقاسم بیک، زوج صبیّه واقف خدیجه خانم است. خلاف‌کننده ملعون است.

۶/ به تاریخ شهر ذالقعده الحرام سنه [۰] ۱۲۸.

[(سجل‌ها)]

۱. [(نشان مهر):] ...

{ ۸ } / ۱ بسم الله تعالى شأنه. ۲/ حاضر گردید عفت و عصمت پناه بمانه بانو، بنت مرحوم^۳/ مغفور ملاًعلی ابن مرحوم اسماعیل توران‌پشتی، زوجه مرحوم حسن ابن محمدجعفر^۴/ در حال صحت بدن و کمال عقل و شعور، از روی رضا و رغبت و خشنودی^۵/ وقف مؤبد و حبس مخلّد نمود بر خامس آل عبا و سرور شهدا اعنی اباعبدالله الحسین (ع)/^۶ - ارواح العالمین له الفداء سلام الله علیه - یک درب باغچه معینه مشخصه، واقعه در سر چشمه مزرعه بنستان من توابع^۷/ قریه مزبوره، محدود به حدود اربعه: حدی به ورثه علی حسین ابن حاجی محمد، و حدی به زمین ورثه محمدعلی حاجی ابراهیم، و حدین به شارع^۸/ و جوب میزاب، مع انضمام یک جرّه از مجری [ال]میه مزرعه مرقومه، مع الممرّ و المدخل و حرائم و کظائم،^۹/ مع جمیع ما يتعلق بها شرعاً و عرفاً و عادتاً، کائناً ما کان، بحيث لا یخرج منها بشیء، مع اشجار نابته^{۱۰}/ در آن، که هر ساله مال الاجاره باغچه و میاه مزبوره آنچه بشود، دو ثلث آن را در خانه خود مسمّات مزبوره^{۱۱}/ آش طبخ نموده و بعد از وفات، وراثت واقفه آش طبخ نمایند. و یک ثلث آن را نان طبخ نموده^{۱۲}/ در یوم نهم شهر محرّم الحرام بدهند به جوش زنان اباعبدالله - علیه السلام - صرف نمایند در حسینیه^{۱۳}/ قریه مزبور. و تولیت آن مادام الحیات با خود واقفه و بعد از وفات با علی ولد مسمّات^{۱۴}/ مرقومه می باشد، نسلاً بعد نسله و بطناً بعد بطنه. و هرگاه از علی منقطع شود به اولاد اکبر اناث،^{۱۵}/ و لهکذا اصغر اناث، نسلاً بعد نسله و بطناً بعد بطنه.^{۱۶}/ و در وقت طبخ آش جمیع وراثت را خبر نموده و حاضر باشند.

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

و هرگاه خلاف کنند و تخلف/^{۱۷} ورزند، به لعنت و نفرین یک صدویست و چهار/^{۱۸} هزار پیغمبر گرفتار شوند.

و کان وقوع ذلک/^{۱۹} فی دهم شهر رمضان المبارک سنه حاضر سیچقان نیل من شهر سنه ۱۳۱۸.

[(سجل‌ها)]

۱. قد وقع بتمام ما رقم فيه لدى. حرره [(نشان مهر)]: یا امام زین العابدین.

۲. [(نشان مهر)]: یا علی ادرکنی ۱۳۱۱.

{۹} بسم الله خير الاسماء. باعث بر تحریر این کلمات شرعیة الدلالات/^۲ آنکه:

حاضر گردید عالی حضرت، گرامی منزلت، رفیع مرتبت، [حاجی الحرمین الشریفین]^۳ / حاجی زین العابدین، خلف مرحمت شأن خلدآشیان، حاجی ابوالقاسم توران پشتی در حال/^۴ صحت بدن و کمال عقل و شعور از روی رضا و رغبت و خشنودی و وقف [مؤبد و حبس مخلد]^۵ / صحیح شرعی نمود بر خامس آل عبا و شافع روز جزا اعنی اباعبدالله الحسین - ارواح العالمین له /^۶ الفداء سلام الله علیه - همگی و تمامی یک قطعه زمین سادجه واقعه در کشتخوان مزرعه بنستان من توابع/^۷ قریه مزبوره که محدود است: به زمین اخ واقف و هو آقاجعفر، و حدی به زمین استاد محسن، و حدی به جوب میزاب/^۸ و حدی به صحرا، مع جمیع ما یتعلق بها، مع انضمام سه جرّه از مجری میاه مزرعه مرقومه، مع الممر و المدخل، کائناً ما کان، مع جمیع یتعلق بها/^۹ شرعاً و عرفاً و عادتاً که مال الاجاره آن^۱ با خادم حسینیه قریه مزبوره بوده باشد، که هرکس برف رویی و ناودان/^{۱۰} کار کردن و سایر توجه که اطفال وارده در آن و طایفه فیوج^۲ در حسینیه مزبوره در آن منزل نمایند و خرابی نرسانند،/^{۱۱} بوده باشد. و اختیار با خود خادم حسینیه باشد^۳ که خود زراعت نماید یا اینکه اجاره داده مال الاجاره/^{۱۲} آن را گرفته، صرف نماید.

و خلاف‌کننده به لعنت خدا و نفرین یک صدویست و چهار هزار پیغمبر گرفتار باد.

۱. اصل: +را

۲. فیوج: کولی

۳. اصل: بوده باشد.

^{۱۳}/ وقفاً صحیحاً صریحاً [شرعياً].

[و] كان وقوع ذلك في عاشر شهر رمضان المبارك / ^{۱۴}[سیچقان] ثیل من شهر ۱۳۱۸.

[(سجلها)]

۱. [(نشان مهر)]: یا امام زین العابدین.

۲. [(نشان مهر)]: یا علی ادرکنی ۱۳۱۱.

{ ۱۰: الحاقی } / بسم الله خیر الاسماء. باعث بر تحریر این کلمات شرعیة الدلالات اینکه جناب مستطاب، آقا سید میرزا حسام السادات،^۲ خلف مرحمت شأن خلدقرار، آقامیرزا سید هادی، تشریف فرمای قریه توران پشت/^۳ گردیده و رسیدگی در حاصل منافع یک شبانه روز وقفی/^۴ مزرعه هنگره بر ابا عبدالله الحسین - علیه السلام^۱ - نموده و حاصل/^۵ منافع سنوات ماضیه که در دست مرحوم حسن ابن محمد جعفر^۶ بوده رسیدگی نموده، و مقدار چهارده من ([س]: ۱۴) به وزن شاه شانزده/^۷ عباسی، گندم باقی ورثه مرحوم حسن شد، علاوه بر زرع گندم هذه/^۸ السنه.

لهذا زرع مرقوم هم واگذار به ورثه مرحوم حسن گردید،^۹ به مقدار چهارده من ([س]: ۱۴) به وزن مزبور گندم. و علی ولد مرحوم حسن و^{۱۰} داماد آن مرحوم حسن - حسن ابن مرحوم محمد صادق - متقبل گردیدند که مقدار^{۱۱} بیست و هشت من ([س]: ۲۸) به وزن مزبور در دارالعباده تسلیم/^{۱۲} جناب معظم الیه نموده و کرایه یک وقر^۲ آن را^{۱۳} مرحمت فرمایند موافق قبض علی حده، و قبض خود را^{۱۴} دریافت نمایند. و علاوه بر این بیست و هشت من ([س]: ۲۸) من، دیگر/^{۱۵} چیزی بر ذمه ورثه آن مرحوم نمی باشد.

و این [چند] کلمه بر سبیل^{۱۶} قبض رسید و مفاصای حساب قلمی گردید.

تحریراً فی^{۱۷} هشتم شهر صفر المظفر سنه حاضر اودئیل من^{۱۸} شهر سنه ۱۳۱۹.

[(سجلها)]

۱. [(نشان مهر)]: (حسام السادات ۱۳۱۸).

باز نمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

۲. الامر كما رُقِم. [(نشان مهر): (یا امام محمد باقر)].

۳. الامر كما رُقِم فيه لدى الجاني. [(نشان مهر): (لا اله الا الله الملك الحق المبين على ۱۲۳۰)].

۴. الامر كما رُقِم. [(نشان مهر): (الراجی حسن الحسینی ۱۳۱۱)].

{۱۱} / ۱. بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ / F وقف مؤبّد و حبس مخلّد نمود عالی قدر نیکو خصال، کربلایی / ۲ اسدالله ابن مرحوم مغفور صادق ابن ملا علی حسن توران پشتی - حسبۀ الله / ۴ و طلباً لمرضات الله - بر جناب خامس آل عبا، اباعبدالله الحسین - صلوات الله و سلامه علیه - / ۵ همگی و تمامی یک دست و نیم زمین سادجه، واقعه در کشتخوان قریه مزبوره مشهور به باغ ملایی / ۶ که محدود است: به ورثه کریم عبدل بیداخویدی^۱، و حدی به وقفی در ید ملا حسین ابن محمد علی، و حدی به خود واقف / ۷ و حدی به ممر آب و شارع، مع انضمام نصف جرّه از مجری میاه دو چشمه نشاطی و زکی من مدار دوازده روزشبان / ۸ جزء شبانه روز حاجی اسماعیلی، که هرساله مال الاجاره آن را به مقدار یک من به وزن شاه شانزده عباسی گندم و مقدار / ۹ یک من به وزن مزبور جو [ی] حامض^۲ بیاورند و در حسینیه قریه مزبوره و در یوم عاشورا جزء طبخ آش نمایند.

و عوارضات / ۱۰ با متولی وقف مزبور و تولیت مادام الحیات با خود واقف، بعد از آن اکبر اولاد ذکور واقف / ۱۱ و بعد از آن با اکبر اولاد اکبر اناث و بعد از آن با امام جماعت قریه و در صورت عدم امام / ۱۲ با عدول المؤمنین؛ وقفاً صحیحاً صریحاً شرعیاً.

و کان وقوع ذلک فی بیست و دوم شهر ربیع / ۱۳ الاول سنه حاضر اودئیل من شهر / ۱۴ سنه

۱۳۳۲.

[(سجل ها)]

۱. [(نشان مهر): (یا علی ۱۳۳۲)].

۲. [(نشان مهر): (انما المر ترضی ولی الله)].

۳. [(نشان مهر): (حیدری)].

۱. اصل: بیداخدی

۲. حامض: ترش

{۱۲: الحاقی} /^۱ باعث بر تحریر این کلمات شرعیة الدلالات آنکه حاضر گردید عالی حضرت آ محمد خلف مرحوم حاجی علی ساکن مزرعه دره گازه /^۲ از مزارعات (!) توران پشت و وقف مؤبد و حبس مخلص نمود بر حضرت اباعبدالله الحسین (ع) - ارواحنا فداه - تمامی بیست و پنج جرّه /^۳ از جرّات شش دنگی به مدار دوازده روزشبان از مجاری میاه مزرعه دره گازه مع کافه لواحق و توابع عرفیه از حرائم و /^۴ کظائم و جداول و استخر^۱ سیما اراضی تابعه آن تمامی یک درب باغ معین مشجر محوط بوده باشد که تقریباً پنج دست بوده باشد /^۵ بر حسین علی حاجی بمانعلی طرف صحرا مع اشجار جدار غیره و سه ۳ تخته نوگیر مشجر واقعه در کنج گدار با اشجار توت نایبه در آنکه محدود است: /^۶ به باغ علی حاجی بمانعلی و حدین به شارع و حدی به صحراء که بعد از وضع مخارج دیوانی و نفقه قنوات و اخراج عشر منافع آن /^۷ به جهت حق التولیه، مابقی آنچه منافع پنج جرّه از میاه و زمین پای گدار مع اشجار را گوشت یا گوسفند خریده ببرند در /^۸ توران پشت در آتش عاشورای حضرت اباعبدالله الحسین (ع) نمایند و تولیت اعیانی موقوفه زمان حیات^۲ با خود واقف، /^۹ و بعد از وفات با عالی جاه، آ علی ولد صلبی خود احقر واقف، و من بعد با اکبر از اولاد ذکور آ علی، و چنانچه منقرض شد با اکبر ذکور /^{۱۰} اولاد اناث از آ علی، چنانچه منقرض شد با امام جماعت توران پشت.

وقفاً صحیحاً شرعیاً و صیغه شرعیه جاری علی النهج /^{۱۱} مرویه (؟) حسبه لله جاری گردید. و کان وقوع ذلک فی بیست و پنجم جمادی الاولی سنه حاضر لوی ائیل سنه ۱۳۳۴.
/^{۱۲} رونوشت در دفتر مطابق وقف نامه علی حده می باشد (کتابه الحقییر مصطفی باقری، فرزند حاجی محمد باقری).

/ اصل وقف نامه نزد حسین حاجی غلامرضا می باشد.

[(امضاها)]

۱. حسین حاجی غلامرضا دره زرشکی.

۲. اقل الحاج غلامرضای امینی به تاریخ فوق.

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقفنامه‌ای معروف به ...

۳. حسن زارع.

۴. علی دره زرشکی.

۵. علی رضا بورقی.

۶. آقا حسین جلیلی.

{۱۳} / حاضر گردید عفت پناه، جانی خانم، صبیّه حسن ابن محمد جعفر^۲ توران پشتی، زوجه مرحوم حاجی غلامرضا و وقف^۳ مؤبّد و حبس مخلّد نمود، چهار درب اطاق و بالاخانه واقعه^۴ در قریه مزبوره، مشهور به باغچه رضایی، مع فضا و پیشگاه و ممرّ و مدخل^۵ و غیره، بر متردّین و غربا و مسلمین که در آن منزل نمایند تا زمانی که^۶ مخروبه نشده و هرزمانی که عمارت آن مخروبه شد، جابام آن را درخت^۷ توت غرس نمایند و از ثمر آن مسلمین از غربا و فقرا و غیره^۸ صرف نمایند و روح این کمینه را به فاتحه یاد و شاد نمایند.

۹/ و تولیت آن با امام جماعت، بعد به عدول المؤمنین.

خلاف^{۱۰} کننده به لعنت خدا و رسول و ائمه گرفتار باد.

فی تخافوی ثیل /^{۱۱} سنه ۱۳۳۵.

۱۲/ اطاق و بالاخانه محدود است: به آقا عبدالحسین، و طرفی [به] حمّام، و حدی به دُقاق

و حدی به صحرا و توت وقفی.

[سجل‌ها]

۱. [نشان مهر]: یا علی ولی الله.

۲. [نشان مهر]: یا علی ۱۳۲۲.

۳. [نشان مهر]: لا اله الا الله الملك الحق المبين. عبده عبدالحفيظ.

{۱۴} / مطابق وقفنامه‌ی معین که مرحومه مریم خانم، بنت مرحوم اسماعیل، وقف

نمود بر جناب^۲ خامس آل عبا - ارواحنا فداه - پنج‌دنگ خانه در محله حوضگ و باغچه و اشجار و صحن و سرا که^۳ محدود است: به ورثه ملا افضل و ورثه رحمان و حدی به ورثه حسین شفیع و حسن ابوالحسن و ورثه غلام^۴ شعبان و طرفی به صحرا، مع الممرّ و

المدخل كـ[ه/حاصـ]/ل منافع آن را هر قسم مؤمنین خیراندیش/^۵ صلاح بدانند با اطلاع
[امام جماعت قریه مزبوره صـ]/رف عزاداری و طبخ طعام عزاداران/^۶ اباعبدالله - روحنا و
ارواح العالمین له الفداء - نما[یند و روح واقف/] را به طلب آموزش [یاد] نمایند.
خلاف‌کننده به لعنت خدا و رسول و ائمه و ملائکه گرفتار باد.
۷/ تحریر سواد فی بارسئیل سنه ۱۳۴۵.

[(سجل‌ها)]

۱. [(نشان مهر):] ادرکنی یا رسول‌الله.

۲. [(نشان مهر):] علی ۱۳۳۹.

۳. [(نشان مهر):] xxx.

۴. [(نشان مهر):] علی بن حسن.

۵. [(نشان مهر):] ... محمّد ...

۶. [(نشان مهر):] یا حسن التّجاوز.

{۱۵}/ بسم الله تعالى شأنه/^۲ باعث بر تحریر این کلمات خیریت‌الدلالات اینکه:
حاضر گردید عالی‌جاه عزّت‌همراه/^۳ خیرالحاج، حاجی غلامعلی ابن مرحمت‌شأن
کربلایی باقر توران‌پشتی - حسبۀ‌الله/^۴ و طلباً لمرضات‌الله - و وقف مؤبّد و حبس مخلّد نمود
بر جناب خامس/^۵ آل‌عبا، اباعبدالله‌الحسین - علیه‌الصلاة والسلام روحنا فداء - همگی/^۶ و
تمامی یک قطعه زمین واقع در قریه توران‌پشت، که تخمیناً یک قفیز بوده باشد/^۷ که محدود
است: به ممرّ و شارع، و حدّی به ورثه حسین ابن حسن حاجی ابوالقاسم و حدّین/^۸ به
[زمین/] خالصه، مع اشجار و مع انضمام چهار جرّه از منابع و مجاری میاه دو چشمه/^۹
نشاطی و زکی به مدار دوازده روزشبان از جرّات شش‌دنگی، جزء شبانه‌روز/^{۱۰} مندگاری که
همه‌ساله مال‌الاجاره آن را بعد از وضع عوارضات/^{۱۱} صرف طبخ آش درب حسینیه نمایند.
و تولیت مادام/^{۱۲} الحیات با خود حاجی غلامعلی و بعد از آن با اولاد ذکور ارشد اصلح،
/^{۱۳} نسلاً بعد نسله، بطناً بعد بطنه.

باز نمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

و لعنت خدا و نفرین رسول و ائمه^{۱۴} و یک صد و بیست و چهار هزار پیغمبر و ملائکه بر خلاف کنند.

و کان /^{۱۵} وقوع ذلک فی ۲۴ شهر شعبان المعظم سنه حاضر بارس نیل؛ سنه ۱۳۴۵.
/^{۱۶} وقفاً صحیحاً صریحاً شرعياً.

[سجل‌ها]

۱. قد وقع امر کما رُقم فيه عندی. حرره [نشان مهر]: دارد امید شفاعت ز محمد با علی.

۲. ... الخیر الاسماء.

۳. / قد وقع الامر کما رُقم فيه. حرره / فی ۲۴ شعبان ۱۳۴۵. [نشان مهر]: یا حسن التّجاوز.

۴. [نشان مهر]: علی ۱۳۳۹.

۵. [نشان مهر]: یا امام حسین.

۶. [نشان مهر]: ... محمد علی.

۷. [نشان مهر]: ... محمد تقی.

۸. [نشان مهر]: عبد الوهاب.

۹. [نشان مهر]: یا محمد رسول الله.

۱۰. [نشان مهر]: عبد ...

{۱۶}/ باعث بر تحریر آنکه:

حاضر گردیدند ولدان مرحوم^۲ مغفور جنت مکان، اشرف الحاج، حاجی عبد الوهاب توران پشتی المسماء^۱ با غلامرضا و آ محمد^۴ و وقف مؤبد و حبس منخلد نمودند تمامی^۵ نصف از یک اصله درخت توت ثمری^۶ قدیمی که واقع است در شارع محله سفلی قریه^۷ توران پشت مشهور به «توت کریمی» که واقع است^۸ تحت خانه رحیمی مشترکی برای مسجد محله حوضگ^۹ که هر کس چراغ مسجد مزبور را روشن نماید^{۱۰} ثمره آن را

۱. اصل: المسماء

بخورد و صیغه وقفیت کما/^{۱۱} رُقْم جاری گردید و تخلف کننده به لعنت/^{۱۲} و نفرین حضرت پیغمبر(ص) و ائمه طاهرين/^{۱۳} - صلوات الله عليهم اجمعين - گرفتار شود.^{۱۴} الى يوم المعاد.

و كان وقوع ذلك في ۱۰/۳/۱۳۲۳ خورشیدی [۸ جمادی الثانی ۱۳۶۳]

[(سجلها)]

۱. [(نشان مهر): یا رسول الله ادرکنی.]

۲. وقت هکذا. محمد شکراللهی.

۳. وقت هکذا. صحّ لدى غلامرضا شکراللهی التاریخ.

{۱۷: الحاقی} /^۱ وقف مؤبّد و حبس مخلّد نمود عفت پناه لیلاخانم و عصمت پناه فاطمه خانم، صبايای مرحوم محمدعلی حاجی ابراهیم توران پستی/^۲ بر حضرت اباعبدالله الحسین - روحنا له الفداء - همگی و تمامی یک جرّه و دو دنگ از مجری المیاه قنوة قریه توران پست /^۳ به مدار دوازده روز و شبان فی شبانه روزی یک صدوسی جرّه جزو شبانه روز رحیمی ها با کافه ملحقات آن مع انضمام /^۴ اراضی تابعه آن از حومه و صحرائی که زمین حومه آن واقع است در کشخوان (!) میان کوه میان، مشهور به زمین حکیمی که تقریباً /^۵ دو دست بوده باشد که محدود است: شمالاً به زمین حاجی عبدالحسین و غرباً به ورثه اکبر محمد اسماعیل و جنوباً به زمین اربابی و اکبر حسین زینل و شرقاً /^۶ اربابی مستأجری میرزا علی بن حسین محمد شفیع با ممر و مدخل و سایر ملحقات المقرّر. و مشروط آنکه مقدار دو من به وزن سنگ شاه گندم /^۷ از بابت مال الاجاره میاه و اراضی موقوفه در شب عاشورا بیاورند درب حسینیه قریه مزبوره و تسلیم متصدیان طبخ /^۸ آش نموده و صرف بر تعزیه داران نمایند و تولیت آن به اصلح و ارشد اولاد ذکور ایشان نسلاً بعد نسل و بعد از /^۹ انقراض از اولاد ایشان و چنانچه اولاد ذکور نامعلوم به اصلح از اولاد اناث و ... چنانچه آن هم نامعلوم شد /^{۱۰} با معتمدین و امام جماعت قریه مزبوره یا حاکم شرع دین مبین اسلامی و خلاف کننده به لعنت خدا و نفرین رسول /^{۱۱} گرفتار باد. بحق رب العباد.

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

و كان وقوع ذلك في ١٣٢٥/٦/٢٨ خورشیدی [٤/ ذی القعدة ١٣٦٦]

[امضاها]

١. محلّ انگشت لیلائی واقفه.

٢. [محلّ امضای] حسین حسن مندگار.

{ ١٨ } / باعث بر تحریر آنکه:

حاضر گردید عفت و عصمت [پناه] / بی‌بی خانم باقری لری، صبیّه مرحمت‌شأن خلدآشیان، / آقای اشرف‌الحاج، حاجی غلامرضای توران‌پشتی و وقف / صحیح شرعی نمود بر حضرت اباعبدالله الحسین (ع) / همگی و تمامی یک جرّه از مجری‌المیاه دو چشمه نشاطی و / زکی از قریه توران‌پشت، جزء شبانه‌روز / امیرخانی من مدار دوازده روزشبان / فی یک‌صدوسی جرّه، مع انضمام هشت کرت / زمین واقعه در کشتخوان خلف باغ. که محدود است: / شمالاً به خود واقفه و حاجی عبدالحسین، و شرقاً / به جنوباً به حسن حاجی محمدحسین و غرباً به ورثه / حاجی غلامرضا، که هر ساله مال الاجاره را بعد از / پرداخت حقوق و نفقه‌القنات در یوم / عاشورا درب حسینیه توران پشت صرف آس اباعبدالله / الحسین (ع) نماید و تولیت آن بعد از وفات واقفه / به ارشد اولاد ایشان بوده باشد.

و صیغه وقف جاری شد.

و كان وقوع ذلك / ١١ محرم ١٣٦٨.

[سجل‌ها]

١. اثرانگشت واقفه [اثرانگشت].

٢. قد وقفها كما رُقم / فيه لدى. حرره عبدالرسول / ضیاءالاسلامی. / صح. تحریراً

التاریخ.

[تکمله]

/ توضیحاً آنکه:

چون زمین وقفی هشت کرت بی‌بی خانم، صبیّه مرحمت‌شأن حاجی غلامرضا، نوشته

است به واسطه آنکه والدۀ مسمات صبیۀ مرحوم حسنِ محمدجعفر، جانی خانم/^{۱۹} سابق وقف نموده بود، مع انضمام یک جرّه و نیم جرّه، و یک جرّه هم علاوه بی بی وقف نمود و تمام زمین/^{۲۰} که محدود است: حدّین به حاجی عبدالحسین امیری و غیره، و حدّی به زمین اربابی و حدّی به حسنِ محمدحسین که سرجمع میاه وقف/^{۲۱} دو جرّه و نیم جرّه بوده باشد؛

وقفاً صحیحاً شرعياً مطابق وقفنامه علی حده.

و کان وقوع/^{۲۲} ذلک فی ۱۱ محرّم ۱۳۶۸ قمری.

[(سجلها)]

۱. علامت [انگشت] بی بی خانم واقفه.

۲. الامر کما رُقم فيه لدى حرّره/ [امضای] مصطفی باقری.

۳. اقل الحاج محمد/ فرزند حاجی غلامرضا.

۴. قد وقف بما رُقم فيه لدى حرّره/ عبدالرسول ضیاءالاسلامی.

۵. قد وقفها. حرّره [(نشان مهر)]: عبدالحسین.

۶. قد وقع بما رُقم فيه لدى حرّره [امضای] غلامرضا امینی. صحّ.

{ ۱۹ } / Bismillah الرحمن الرحيم F / وقف صحیح شرعی نمود عفت/^۳ پناه صغری خانم، بنت مرحوم/^۴ حاجی، فرزند حسنِ ابراهیم بیداخویدی/^۵ بر خامس آل عبا (ع) همگی و تمامی/^۶ یک جرّه از مجری المیاه قنوات/^۷ توران پشت از دو چشمه نشاطی/^۸ و زکی به گردش دوازده روزشبان /^۹ جزء شبانه روز امیرخانی فی ۱۳۰ جرّه/^{۱۰} با اراضی تابعه آن که واقع است/^{۱۱} در کشتخوان پُشتگ، که تخمیناً دو دست/^{۱۲} می باشد: شمالاً [به] زمین وقفی، شرقاً [به زمین] / اکبر/^{۱۳} مرحوم حاجی حیدر، غرباً به ورثه ابوالحسن/^{۱۴} حاجی ابوالقاسم، جنوباً به حسینِ محمدعلی/^{۱۵} تقی، با یک اصله درخت توت ثمری، /^{۱۶} که تولیت آن به حسین فرزند بطنی/^{۱۷} خودم باشد؛ که هر ساله مقدار دو من/^{۱۸} به وزن شاه گندم و جو در روز نهم/^{۱۹} محرّم بیاورد به جهت آش عاشورا.^{۲۰} و بعد از وفات به ارشد اولاد/^{۲۱} ذکور بوده باشد.

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

- و صیغه وقفیت/ ^{۲۲} جاری گردید و چنانچه در اجاره تعلق/ ^{۳۳} ورزند، عدول‌المؤمنین حق دارند/ ^{۲۴} از دست او بگیرند.
- به تاریخ ۱۰ محرم‌الحرام سنه ۱۳۷۳.
- [سجل‌ها]
۱. اثرانگشت صغرای واقفه.
  ۲. اثرانگشت حسن، فرزند واقفه.
  ۳. اثرانگشت حسین، فرزند واقفه.
  ۴. اثرانگشت محمد، ورثه واقفه.
  ۵. صحت وقفیت متن مرقوم مورد گواهی است. [امضای] مصطفی باقری.
  ۶. الشاهد: غلامرضا امینی. صح.
  ۷. الشاهد: رضا حاجی حیدر.
  ۸. صح. [امضای] محمدمهدی اسداللهی.
  ۹. [امضای] مصطفی باقری.

{۲۰} / ۱ / وقف صحیح شرعی نمود عفت/ ^۲ پناه معصومه، دختر حسن محمدجعفر بر خامس/ ^۳ آل عبا، حضرت سیدالشهدا(ع)/ ^۴ همگی و تمامی سه جره از مجری‌المیاه/ ^۵ مزرعه بنستان جزء شبانه [روز]/ ^۶ افضلی با اراضی تابعه آن که/ ^۷ تخمیناً یک قفیز می‌باشد و واقع است در کشتخوان/ ^۸ توران پشت، مشهور به زمین نوگیرا که محدود است: شمالاً/ ^۹ به ورثه کریم علی حاجی، غرباً به کوچه، و جنوباً به سید علی اکبر/ ^{۱۰} سیدحیدر و شرقاً به حسین علی ابوالحسن حاجی ابوالقاسم/ ^{۱۱} با تمامی لواحق آن از حرائم و کظائم و غیره که/ ^{۱۲} از حال التحریر تا مادام‌الحیات، مال الاجاره آن را/ ^{۱۳} به هر نحو که می‌خواهد صرف نماید.

و بعد از/ ^{۱۴} حیات تولیت آن به محمدعلی فرزند خود/ ^{۱۵} نسلاً بالنسل، که هر ساله مقدار ده من اجاره/ ^{۱۶} به سنگ شاه نصف گندم و نصف جو که مقدار/ ^{۱۷} [پنج من] آن را در خانه سکناپی واقفه در روز/ ^{۱۸} عاشورا آتش نمایند و پنج من آن را بیاورند/ ^{۱۹} درب حسینی و به مصرف آتش عاشورا برسد. ^{۲۰} در صورت تعلق اختیار با عدول‌المؤمنین/ ^{۲۱} می‌باشد.

خلاف‌کننده ملعون است/ ^{۲۲} ۲۹ شهر صفر ۱۳۷۴، مطابق ۳۳/۸/۶.

تحریرکننده: مصطفی باقری.

[(سجلها)]

۱. اثرانگشت معصومه [(اثرانگشت)].

{۲۱} / حاضر گردید صغرای بنت مرحوم حاجی حسن ابراهیم بیداخویدی، زوجه مرحوم اسدالله غلام [و] وقف صحیح شرعی نمود بر خامس آل عبا (ع) همگی و تمامی پنج کرت زمین واقع^۲ در کشتخوان باغ بُکی که [محدود است]: شمالاً به ورثه مرحوم اسدالله، شرقاً به ورثه تقی غلام، غرباً به حاجی میرزا حسین علی خان [و] جنوباً به ورثه تقی غلام، با تمام لواحق شرعیه و عرفیه و همگی و تمامی نه کرت^۳ زمین واقع در کشتخوان مزرعه بنستان [که] محدود است: شمالاً به حاجی عبدالحسین، شرقاً به کمر میان کشتخوان، غرباً به ورثه مرحوم اسدالله، جنوباً به رضای حاج حسن، با تمام لواحق شرعیه [و/و] عرفیه^۴ از ممرّ و مدخل و غیره، که تولیت ملک نامبرده با^۱ فرزند بطنی خود حسن، مادام الحیات [باشد و] مقدار یک من و نیم گندم هر ساله در روز نهم عاشورا بیاورد جهت آس خامس^۵ آل عبا، و بعد از وفات حسن نامبرده تولیت آن به ارشد اولاد ذکور حسن می باشد.

و صیغه شرعیه جاری گردید.

مورّخه ۹ محرّم [الحرام ۱۳۷۹ هجری].

[(سجلها)]

۱. [اثرانگشت صغرای واقفه].

۲. اثرانگشت حسن.

۳. مراتب مورد گواهی است. مصطفی باقری. ۹ محرّم ۱۳۷۹.

۴. [امضای] اسدالله ...

{۲۲: الحاقی} / موجب التحریر آنکه حاضر گردید عالی جاه، عزّت و سعادت همراه، آقای کربلایی علی اکبر دره زرشکی^۲ / فرزند مرحمت شأن آقا حسین اکبر، ساکن دره گازه، در حال صحّت بدن و کمال عقل و شعور و از روی رضا و رغبت^۳ و وقف مؤبّد و حبس

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقفنامه‌ای معروف به ...

مخلّد شرعی ملى اسلامى اثنا عشرى نمود بر خامس آل عبا حضرت سیدالشهدا^۴ علیه السلام - روحنا فداه - همگی و تمامی سه ۳ جرّه از مجرى المیاه مزرعه حفره علیا به مدار ده روز و شبان^۵ فی شبانه روزی یکصدویست جرّه با کافه ملحقات شرعیه و منضمات عرفیه از حرائم و کظائم و جداول و استخر^۶ مع انضمام اراضی تابعه آن که تمامی یک قطعه زمین سادجه واقعه در کشخوان (!) مزرعه مرقومه که تقریباً^۷ نیم قفیز بوده باشد که محدود است: شرقاً به شارع و شمالاً به زمین فاطمه عابد و غرباً به زمین عباس ابن حسین علی ابول^۸ و جنوباً به زمین حسین ابن علی ابول و غیره، مع الممرّ و المدخل که هر ساله مال الاجاره آن را که مقدار چهار ۴ من به وزن^۹ سنگ شاه گندم بومی که هر ساله مقدار دو ۲ من آن را طبخ نان نموده و در اصل مزرعه دره گازه به مصرف مؤمنین^{۱۰} برسانند و روح واقف را یاد و شاد نمایند و مقدار دو ۲ من از آن را در شب عاشورا بیاورند و تسلیم^{۱۱} متصدیان یا خادمین حسینیّه قریه توران پشت نمایند که به مصرف طبخ آش یا ذاکرین یا تعزیه داران حضرت اباعبدالله^{۱۲} روحنا فداه برسانند و تولیت آن مادام الحیوة با خود واقف و بعد از ممات به ارشد و اصلح از اولاد واقف^{۱۳} می باشد و هرکس به موجب این وقف نامه چه تخلف ورزد به لعنت خدا و نفرین حضرت رسول و حضرات ائمه^{۱۴} اطهار - صلوات الله و سلامه علیهم اجمعین - گرفتار باد. ابدالآباد و بحق محمد و آله الامجاد.

^{۱۵} / و کان وقوع ذالک فی ۲۸ شهریور سال یک هزار و سیصد و سی و هشت خورشیدی [۱۶ ربيع الاول ۱۳۷۹]

و میاه مرقوم جزو شبانه^{۱۶} مهدی‌ها می باشد تا واضح باشد.

[(امضاها)]

۱. علامت انگشت علی اکبر واقف.
۲. علامت انگشت حسین، ولد واقف.
۳. [محلّ امضای] اقل الحاج غلامرضا.
۴. [محلّ امضای] غلامحسین باقری.
۵. علامت انگشت حاجی عباس دره زرشکی.
۶. قد وقع الوقف کما رقم فی الورقه / حرره عبدالرسول ضیاء الاسلامی.

{۲۳: الحاقی}: /^۱ وقف مؤبد و حبس مخلد نمود آقا رضا، ولد مرحوم علی اکبر صادق تورانپشتی بر حضرت /^۲ اباعبدالله الحسین - ارواحنا له الفداء^۱ - همگی و تمامی دو دانگ از مجری المیاه /^۳ قنوات قریه تورانپشت از دو چشمه نشاطی و زکی آب رخ به مدار/^۴ دوازده روز و شبان فی شبانه روزی یک صدوسی جرّه، جزو شبانه روز/^۵ افضلی ها و مال الاجاره آب را در روز عاشورا درب حسینیه تورانپشت/^۶ جزو آش^۲ عمومی نمایند. و متولی و خادم می توانند که هرکس در دهه/^۷ عاشورا در حسینیه مزبور روضه خواند، به ایشان هم بدهند.

و خلاف کننده/^۸ به لعنت خدا و نفرین رسول گرفتار باد.

و صیغه شرعیّه بینهما جاری گردید.

/^۹ و کان وقوع ذالک تحریراً فی غره رجب المرجب سنه ۱۳۸۰ مطابق/^{۱۰} بیست و هشت ۲۸ نه ۹ سنه ۱۳۳۹.

[(امضاها)]

۱. رضا حاجی محمدی [(امضا)]. امضای رضا حاجی محمدی.

۲. گواهی دارم. محمدعلی امینی.

۳. صادق حاجی محمدی.

۴. رضای امینی.

۵. ... ..

۶. علی حاجی محمدی.

۷. قد وقع بما رقم فيه لذي. حرره / اقل الحاج غلامرضا امینی. صحیح است.

۸. الشاهد حاضر: سيد علي اكبر ميرحيدري. صحیح است.

۹. اعترف^۳ بما رقم. محمد هادی.

۱۰. وقع المرقوم فيه لذي. حرره / محمد حسين هادی.

باز نمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌ای معروف به ...

{ ۲۴: الحاقی } / ۱ / بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ۴ / ۲ / به تاریخ نهم محرم ۱۳۸۲ / ۳ / حاضر گردید آقای حسن مندگاری، فرزند مرحوم تقی محمدعلی ابول، با کمال عقل و شعور و وقف صحیح شرعی نمود / ۴ / بر حضرت اباعبدالله‌الحسین (ص) (!)، دو جرّه از مجری‌المیاه قنوتین نشاطی و زکی جزء شبانه‌روز میرزا محمدحسینی / ۵ / فی شبانه‌روزی یک‌صدوسی جرّه به گردش دوازده روزشبان، با اراضی تابعه آن که در کشتخوان چشم‌دردون / ۶ / واقع است، که محدود است شمالاً به ملک اربابی، شرقاً به حاجی عبدالحسین امیری، غرباً به ممر آب، جنوباً / ۷ / به حاجی عبدالحسین، با تمام لواحق شرعیّه و عرفیه از ممر و مدخل و غیره مشروط بر اینکه مادام‌الحیات مال‌الاجاره / ۸ / ملک و میاه مرقوم جهت مخارج خود واقف، و بعد از حیات چنانچه واقف مرقوم اولادی دارد، / ۹ / تولیت آن به خود اولادش، و اگر اولادی ندارد، تولیت آن به ارشد وراث واقف؛ که / ۱۰ / هر ساله مقدار پنج من گندم در دهه عاشورا، که مقدار دو من آن به مصرف آش عاشورا شود و مقدار / ۱۱ / سه من آن برای آخوند روضه‌خوانی که در دهه عاشورا در حسینیه توران پشت روضه بخواند.

/ ۱۲ / و چنانچه متوکی به وصیت واقف عمل نمود، اختیار با مؤمنین محل و معتمدین می‌باشد که هر طور / ۱۳ / صلاح بدانند به اجاره دیگری بدهند.

و صیغه شرعیّه جاری گردید.

و روضه‌خوان به نظریه (؟) عدول‌المؤمنین باشد.

[[امضاها]]

۱. اثرانگشت واقف، حسن فرزند مرحوم تقی. [اثرانگشت].

۲. صحت مندرجات در این برگه / مورد گواهی است. مصطفی باقری.

۳. علی حاجی محمدی.

۴. محمدعلی حاجی محمدی. صحیح است.

۵. اقل‌الحاج غلامرضا امینی. صحیح است.

۶. غلامحسین باقری.

۷. ناصر ...

۸. محمد صادقی.

۹. آقا حسین جلیلی.

{۲۵} / ۱ / بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ۴/۲ وقف نمودم این اقل الحاج، محمد، فرزند مرحوم حاج غلامرضا^۳ همگی و تمامی دو سهم از جمله سه سهم یک قطعه زمین، واقع در کشتخوان کوچک آب احمک^۴ که تخمیناً یک قفیز می باشد، که محدود است: شمالاً به ملک اربابی، شرقاً به حاجی عبدالحسین امیری، جنوباً به ابراهیم علی عبدالله^۵ [و] غرباً به حاجی عبدالحسین با دو جرّه و چهار دنگ جرّه آب میرزا محمدحسینی، از جمله چهار جرّه به گردش دوازده روز شبان جزء شبانه روز^۶ میرزا محمدحسینی که مال الاجاره آن را همه ساله در خانه سکنايي پدری این جانب به روز بیست و هشتم ماه صفر آش به مصرف فقرا^۷ و اهل قریه برسانند.

مادام الحیات تولیت آن به عهده خود این جانب و بعد از وفات به عهده اولاد ارشد ذکور [این جانب می باشد].

۸ / خلاف کننده ملعون می باشد؛

وقفاً صحیحاً شرعياً. ۱ [۹ / محرم ۱۳۸۲]

[(امضاها)]

۱. / اقل الحاج محمد.

۲. اقل سیدعباس میرحیدری.

۳. محمد حاجی حیدری.

۴. الشاهد سید علی اکبر میرحیدری.

۵. اقل الحاج غلامرضای امینی.

۶. حاجی عبدالحسین.

۷. الشاهد حسین علی ابوالحسن.

۸. حاجی ...

۹. محمد ...

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌های معروف به ...

۱۰. مراتب بالا مورد گواهی است. مصطفی ...
۱۱. مراتب بالا را گواهی دارم. عباسعلی امیری.
۱۲. حسن علی حاجی ...
۱۳. الشاهد اکبر حسن محمد صادق.
۱۴. الشاهد حسن اکبر حسن محمد صادق /].

{۲۶} رونوشت در دفتر موقوفات^۹ ثبت شد. تاریخ ۹ محرم ۱۳۸۴.

[[امضاها]]

۱. اقل‌الحاج محمد باقری.
  ۲. مراتب بالا مورد گواهی است. مصطفی باقری. [[امضا]]
  ۳. حاجی محمد باقر.
  ۴. حاج عبدالحسین.
  ۵. اقل‌الحاج علی رضای امینی. [[امضا]] صحیح است.
  ۶. حاج محمد علی باقر [[امضا]].
  ۷. حسین زینل.
  ۸. [[امضای]] علی امیری.
  ۹. اکبر حسن محمد صادق.
- {۲۷: مهرهای سربند}

۱. [[نشان مهر]] سربند ۱: نیست خاک طاهری چون تربت پاک حسین.
۲. [[نشان مهر]] سربند ۲: لاله‌الاله‌الله الملك الحق المبين. عبده عبدالحفیظ.
۳. [[نشان مهر]] سربند ۳: لاله‌الاله‌الله الملك الحق المبين. عبده عبدالحفیظ.

طومار امام حسین(ع) و منظر فرهنگی توران پشت

اگرچه طومار حسینیه توران پشت در نگاه نخست یک سند شرعی به شمار می‌رود، اما از خلال آن اطلاعات فراوانی در مورد منظر فرهنگی و طبیعی توران پشت به دست می‌آید. بر اساس دیدگاه صاحب‌نظران حوزه میراث فرهنگی، به منظری که در یک محدوده جغرافیایی

بر اثر تعامل مشترک میان انسان و طبیعت به وجود آید، «منظر فرهنگی» گفته می‌شود (unesco, 25. 12. 2020). در تقسیم‌بندی منظر، اگر براساس میزان مداخله انسان در طبیعت طیفی در نظر گرفته شود، در یک سر این طیف، منظر طبیعی و در سر دیگر آن منظر فرهنگی قرار می‌گیرد (عشرتی، ۱۳۸۸: ۲۴). بر این اساس می‌توان منظر فرهنگی را تغییر شکل یافته یک منظر طبیعی در نظر گرفت. شایان ذکر است که دخالت انسان در یک منظر طبیعی تنها به دخالت عینی و فیزیکی او منحصر نیست، بلکه جنبه‌های ذهنی را نیز دربر می‌گیرد (همان‌جا) افزون بر این، منظرهای فرهنگی مکان‌های معیشت انسان، هویت‌ها و سامانه‌های عقیدتی را شامل می‌شوند (Ceccarelli and Rossler, 2003:5). بر این پایه طومار موقوفات حسینیّه توران‌پشت با برشمردن قنات‌ها، مزرعه‌ها، محله‌ها، رسوم، آیین‌های مذهبی و نیز برخی آثار تاریخی این دهکده، به‌خوبی تعامل انسان و محیط و چگونگی تفکر و عقاید او را در این ناحیه جغرافیایی نشان می‌دهد.

طومار امام حسین(ع) و فرهنگ زراعت

در متن طومار، از چند مزرعه با نام‌های «بنستان»، «دره کیل^۱»، «کوه‌میان^۲»، «دره‌گازه»، «حُفَره‌غُلّیا»، «هنگره»، «مزرعه نو» و «حسین‌آباد جدید» سخن به میان آمده است که همه آنها قناتی به همین نام‌ها دارند. علاوه بر این مزرعه‌ها، کشتزارهایی به مرکزیت توران‌پشت تعلق دارند که بنا بر اطلاعات طومار، آب آنها از دو چشمه به نام‌های «زکی» و «نشاطی» تأمین می‌شود. چنان‌که طومار حسینیّه به ما خبر می‌دهد، مدار آب قنات‌های بنستان، دره‌گازه، کوه‌میان، نشاطی و زکی دوازده شبانه‌روز، مدار آب قنات مزرعه حُفَره‌غُلّیا ده شبانه‌روز و مدار آب مزرعه حسین‌آباد جدید بر نه شبانه‌روز تنظیم شده است. نکته شایان توجه آن است که هر شبانه‌روز آب کشاورزی نیز نامی مخصوص به خود دارد و در طومار از برخی از آنها به نام‌های «مُندِگاری»، «میرزا محمدحسینی»، «مهدی‌ها»، «امیرخانی»، «حاج

۱. گاه در طومار از این واژه با عنوان «درب کیل» نیز نام برده شده است.

۲. این مزرعه اطراف کوه منفردی قرار دارد که به آن «چغای اُشتر» می‌گویند. این کوه تقریباً در میان کشتزارهای توران‌پشت واقع شده و احتمالاً به همین سبب این مزرعه «کوه‌میان» نامیده شده است. واژه «کوه‌میان» در لهجه محلی به صورت «کُمیون» تلفظ می‌شود (برای اطلاع از آثار تاریخی این کوه بنگرید به: صادقی توران‌پشتی و میرحسینی، ۱۳۹۹: ۲۷۶).

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقف‌نامه‌های معروف به ...

اسماعیلی»، «افضلی‌ها»، «رحیمی‌ها» یادکردی دیده می‌شود.^۱

در توران پشت هر محدوده از کشتخوان‌ها و زمین‌های کشاورزی نیز نامی مخصوص به خود دارند و در طومار از برخی از آنها به نام‌های کُنچ گدار، پای گدار، خلف باغ، درب طاحونه، پُشتگ، کوچگ، آبِ اَحْمُگ، باغ بُکی، چشم‌دردُون، نُوگِیرا و حصِ نو سخن به میان آمده است. افزون بر کشتخوان‌ها برخی از زمین‌های زراعی نیز به نامی شهره هستند که از این میان در طومار حسینی، به باغ رودخانه، باغ بُکر، زمین وقفی، زمین حکیمی، ملک اربابی، باغ بالا، باغ ملائی و باغ زکی اشاره شده است. از این گذشته برخی از درختان نیز بر اثر تعامل‌های فرهنگی ساکنان روستا، نامی مخصوص به خود یافته‌اند که از این میان دو درخت توت، به نام‌های «توت وقفی» و «توت کریمی» در طومار مورد ذکر قرار گرفته‌اند. بر پایهٔ اطلاعات مندرج در طومار، نوع محصولات کشاورزی توران پشت را در روزگار وقف اراضی نیز می‌توان به دست آورد و چون مکرراً از تعبیر «باغ معنب» و «زمین سادج»^۲ برای اشاره به زمین‌های کشاورزی استفاده شده است، می‌توان محصول غالب را انگور و غلات در نظر گرفت.

سنت‌های برآمده از عمل به وقف

در طومار مورد بحث، دربارهٔ چگونگی بهره بردن از اراضی و املاک موقوفه چنین آمده است که بعد از برداشتن وجوه دیوانی باید منافع یا احياناً مال الاجارهٔ آنها به مصرفی از امور مربوط به امام حسین (ع) برسد و چون طبق قوانین وقف می‌بایست متوکیان دقیقاً طبق

۱. این نام‌ها به قنات‌های با گردش دوازده شبانه‌روز مربوط هستند. این دوازده نام به تلفظ محلی، به ترتیب، چنین بر شمرده می‌شوند: مُندگاری، مَرْمونی، میرزا مَمَسنی، جَفری، سَبزلیا، گُوخاری، مَتیا، امیرخانی، بازی، حاج اِسْمالی، اَفْضَلیا، رَحیمیا.

براساس طومار بازخوانی شده می‌توان در مورد وجه‌تسمیهٔ این دوازده شبانه‌روز احتمالاتی را مطرح کرد، مثلاً در وقف‌نامهٔ اول از دو نفر به نام‌های «محمّدزمان‌بیک» و «ملاً سبزی» سخن به میان آمده است که احتمالاً نام شبانه‌روز «مَرْمونی» و «سَبزلیا» در نام آنها ریشه داشته باشد. نیز در وقف‌نامهٔ دوم نام‌هایی همچون «علی مُندگار»، «استاد افضل» و «حاجی ابراهیم امیرخان توران‌پشتی» به چشم می‌آید که محتمل است نام شبانه‌روز «مُندگاری»، «افضلی‌ها» و «امیرخانی» از همین اسامی ریشه گرفته باشند. وجه‌تسمیهٔ دیگر شبانه‌روزها نیز به همین ترتیب، بر پایهٔ اسامی ذکر شده در طومار، قابل گمانه‌زنی است. شاید هرکدام از این افراد، «میراب» یکی از این دوازده شبانه‌روز بوده‌اند و به‌مرور نامشان بر شبانه‌روزی اطلاق شده که مسئولیت آب را بر عهده داشته‌اند.

۲. زمینی که محصول آن برداشت شده باشد. کاربرد آن بیشتر در مورد زمین گندم‌زار است.

فصلنامه فرهنگ یزد

مضمون وقف‌نامه عمل کنند، اجرای وقف موجب پدید آمدن برخی سنت‌ها بوده است. در ذیل به ترتیب زمان اجرای وقف، مهم‌ترین مصارف موقوفات ذکر شده است:

هر شب در دههٔ عاشورا: خریداری یک خروار هیزم برای مصرف حسینه و مازاد بر ده خروار صرف آس عَشور^۱ شود.

پنج شب یا پنج روز در دهه عاشورا: در خانهٔ واقف روضه‌خوانی برپا شود.

روز تاسوعا: برای جوش‌زنان اباعبدالله نان طبخ شود.

روز پُرسه^۲: یک من برنج و دو من شیرۀ حلوا نمایند.

شب تاسوعا و شب عاشورا: حلوا و حریره طبخ نمایند و نان نیز تهیه کنند؛ گندم بیاورند و به متصدیان طبخ آس دهند.

روز عاشورا: جو یا گندم برای آس روز عاشورا بیاورند؛ صرف آس درب حسینه بشود؛ واقف در خانهٔ خود آس طبخ نماید؛ گوشت یا گوسفند برای آس عاشورا بیاورند.

دههٔ عاشورا الی آخر ماه صفر: صرف جناب اباعبدالله شود.

پنج شب یا پنج روز از اول محرم تا آخر صفر: در خانهٔ واقف روضه‌خوانی برپا شود.

۲۸ ماه صفر: آس طبخ نمایند.

هرسال: در خانهٔ واقف آس طبخ نمایند، در اصل مزرعهٔ دره‌گازه نان طبخ کنند.

آیین‌های تعزیه

علاوه بر رسومی که به دنبال اجرای وقف، در فرهنگ عزاداری مردم توران‌پشت به وجود آمده، رسوم و آیین‌های عزاداری دیگری هم در توران‌پشت اجرا می‌شود که در طومار به برخی از آنها، به هنگام ذکر موقوفات اشاره شده است. آیین‌های زیر از این دسته‌اند:

آس عَشور: در وقف‌نامه‌ای در طومار، عواید یک زمین به این امر اختصاص یافته است که در هر شب از دههٔ اول محرم برای مصرف حسینه یک خروار هیزم تهیه کنند و اگر از

۱. چنان‌که پیش‌تر اشاره شد واژهٔ «عشور» را به‌صورت «عاشورا» نیز می‌توان بازخوانی کرد.

۲. نام رسمی است که در بعدازظهر روز تاسوعا در توران‌پشت برگزار می‌شود.

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقفنامه‌ای معروف به ...

ده خروار چیزی زیاد بیاید، آن را به مصرف آش عَشور^۱ برسانند. پخت آش عَشور، مرحله نهایی رسمی به نام «عَشورِ بَچُگا» است که پیش‌تر در دهه آخر ماه ذی‌حجه در توران پشت اجرا می‌شده است. در این رسم که «شاخ‌به‌شاخ» نیز خوانده می‌شود، نوعاً کودکان روستا هیزم و مواد غذایی لازم برای طبخ آش را فراهم می‌آوردند؛ بدین گونه که هر شب به در منزل اهالی می‌رفتند و با خواندن اشعاری، هیزم لازم را از ساکنان روستا درخواست می‌کردند. این کار تا آخرین شب این دهه ادامه می‌یافت و در نهایت در آخرین روز ذی‌حجه مواد لازم، فراهم و آش عَشور طبخ می‌شد. این رسم به‌نوعی مراسمی برای استقبال از ماه محرم بوده است. لازم به ذکر آنکه رسمی به نام «حیدری و نعمتی» نیز در همین ایام در توران پشت برگزار می‌شده و با مراسم شاخ‌به‌شاخ مرتبط بوده است (برای اطلاعات بیشتر درباره رسم حیدری و نعمتی بنگرید به: عدلی، ۱۳۹۲: ۲۱/۵۳۲ - ۵۳۵).

جوش‌زنی: در یکی از وقفنامه‌های مندرج بر طومار آمده است که در روز نهم محرم نان طبخ نموده و به مصرف جوش‌زنان اباعبدالله(ع) برسانند. جوش‌زنی مورد ذکر در این وقفنامه که اهالی از آن با عنوان «جوشِ دوری» تعبیر می‌کنند، یکی از رسوم عزاداری مردم توران پشت است که هر ساله در دهه اول محرم و اواخر ماه صفر در حسینیه توران پشت برگزار می‌شود. برگزاری این آیین بدین شکل است که عزاداران حسینی درحالی که با دست راست به سینه می‌زنند، با دست چپ، کمربند یا شال کمر فردی دیگر را می‌گیرند و همگی، دایره‌وار با رقص پایی خاص، به دور سازه‌ای به نام «کَلک» در حسینیه می‌چرخند. در این آیین، اشعار بسیاری در رثای امام حسین(ع) توسط جوش‌زنان که به دو دسته «سرپر» و «ته‌پر» تقسیم شده‌اند، خوانده می‌شود. سرپرها که از ریش سفیدان هر طایفه هستند، هر بیت از اشعار جوش را سه مرتبه تکرار می‌کنند و ته‌پرها هر بیت را با ترجیع‌بندی پاسخ می‌دهند^۲ (برای تماشای چگونگی اجرای این آیین بنگرید به: ایمانی توران‌پشتی، ۱۳۹۵).

۱. به فرض خوانش «عشور» و نه «عاشورا».

۲. نخستین مرتبه غلامرضا صادقی توران‌پشتی، در ۱۳۶۴ش، اشعار آیین جوش‌زنی را که به‌صورت سینه‌به‌سینه از نسلی به نسل دیگر منتقل شده، گردآوری و ضبط کرده است. صادقی بخشی از اشعار جوش را در همان سنت حفظ سینه‌به‌سینه از پدربزرگش، مرحوم علی‌اکبر صادقی توران‌پشتی، فراگرفت و پس از وفات پدربزرگ، به جمع‌آوری اشعار

پرسه زنی: آیین پرسه زنی یکی دیگر از رسوم ذکر شده در طومار موقوفات حسینیّه توران پشت است. در بخشی از یک وقف که در طومار قلمی شده، چنین آمده که یک من برنج و دو من شیرۀ حلوا نمایند و در روز پرسه صرف تعزیه داران اباعبدالله الحسین (ع) نمایند. پرسه زنی مورد ذکر، آیینی است که هر ساله در بعدازظهر روز تاسوعا در توران پشت برگزار می شود. در این رسم دسته ای از عزاداران حسینی به خانه وفات یافتگانی می روند که در یک سال گذشته و در بازه زمانی بین دو محرم مرحوم شده اند. این دسته عزادار، در منزل آن مرحوم به عزاداری می پردازند و با این کار برای او که دوستدار امام حسین (ع) بوده است، طلب آمرزش و مغفرت می کنند.

مصادق‌هایی از میراث فرهنگی مردم توران پشت در طومار امام حسین (ع)

طومار حسینیّه توران پشت علاوه بر آیین‌های عزاداری، مصادق‌های دیگری از میراث فرهنگی ملموس و ناملموس مردم این دهکده را در خود بازتاب داده است که توضیح آنها به شرح ذیل است.

آثار تاریخی: در خلال وقف‌نامه‌های مندرج بر طومار، به برخی از آثار و یادمان‌های تاریخی توران پشت همچون مسجد محله خوضگ، حمام، آسیاب، آب‌انبار و حسینیّه اشاره شده است.^۱

محله‌های تاریخی: محدوده برخی محله‌های تاریخی همچون سفلی، استینگ^۲، خوضگ و باغچه رضایی براساس طومار حسینیّه قابل بازیابی و شناسایی است.

کلاه‌بازی: در یکی از وقف‌نامه‌ها آمده است که خادم حسینیّه مراقب باشد کودکانی که به حسینیّه وارد می شوند، در حسینیّه خرابی به هم نرسانند. در پی جویی‌هایی که به‌منظور نگارش این مقاله از اهالی توران پشت به عمل آمد، اهالی از یک بازی خبر می‌دهند که

ادامه داد. او با همکاری دو تن از ریش‌سفیدان توران پشت مرحوم حسن غلامی توران پشتی و مرحوم علی‌بمان آخوندی توران پشتی، این کار را به انجام رساند.

از ایشان سپاس‌گزارم که دفترچه اشعار آیین جوش زنی را در اختیار گذاشتند.

۱. برای آگاهی از فهرستی جامع از آثار و یادمان‌های توران پشت بنگرید به: صادقی توران پشتی، ۱۳۹۸: ۱۸۶۶/۴-۱۸۷۰.

۲. در طومار از این محله با نام «استانک» نیز نام برده شده است.

بازنمود منظر فرهنگی توران پشت در وقفنامه‌ای معروف به ...

کودکان آن را معمولاً در حسینیه اجرا می‌کرده‌اند. این بازی به این گونه بوده است که کلاهی را در ارتفاع چندمتری دیوار حسینیه نصب می‌کردند. سپس می‌دویدند تا با شتاب از دیوار بالا روند و کلاه را بپندازند.

زبانزد در طومار کردن: جالب آن است که آگاهی مردم توران پشت به وجود طومار امام حسین (ع) خود موجب به وجود آمدن زبانزدی میان آنها بوده است. زبانزد «مال خود را طومار کردن» نوعی تهدید به اطرافیان، به ویژه وراثت است. آنگاه که کسی می‌گوید: «مالم را در طومار می‌کنم»؛ بدان معناست که با آن کاری را می‌کنم که غیرقابل دستبرد و غصب باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

طومار موقوفات حسینیه توران پشت که نزد اهالی این دهکده به طومار امام حسین (ع) شهرت دارد، یکی از مهم‌ترین اسناد حسینیه توران پشت است. بر این طومار وقف‌های متعددی در میان سال‌های ۱۲۳۱ق تا ۱۳۸۴ق نوشته شده است. چون فاصله زمانی اولین تا آخرین وقف نوشته شده بر این طومار ۱۵۳ سال است، خط و مرکب نگارش طومار یکدست نیست؛ گاه وقف‌نامه‌ها با خطی خوش نگاشته شده‌اند و گاه با خطی نه‌چندان خوب. این تفاوت در سبک نگارش وقف‌نامه‌ها نیز دیده می‌شود. برخی وقف‌نامه‌ها سبکی ساده و حتی غلط‌های املائی متعدّد دارند و در برخی دیگر اصرار بر عربی‌نویسی و فضل‌نمایی دیده می‌شود.

چنانچه بر اهل تحقیق روشن است انجام وقف، بسته به نیت واقفان و اموال موقوفه، در هر فرهنگ نسبت به فرهنگی دیگر تفاوت پیدا می‌کند. در جامعه کشاورزی توران پشت، اموال وقف شده نوعاً آب و اراضی کشاورزی است و گرایش شیعی مردم، به‌خصوص اعتقاد راسخ به امام حسین (ع)، بسیاری از واقفان را به حسینیه توران پشت متمایل کرده است.

طومار بازخوانی شده به سبب برشمردن جای نام‌ها^۱ و همچنین نام اشخاص، ارزش

نام‌شناسی^۱ بسیار بالایی دارد. در این زمینه ذکر نام بانوان در طومار قابل توجه است. با دقت به نام واقفان مشخص می‌شود از ۴۱ واقف، نوزده نفر بانوان آبادی هستند. این موضوع نشان‌دهنده آن است که بانوان توران‌پشتی تا چه اندازه در عرصه اجتماعی و فرهنگی نقش آفرین بوده‌اند.

چون در عمل به وقف، نوعاً خواسته واقف به‌طور همیشگی اجرا می‌شود، این موضوع موجب پیدایی برخی مراسم در فرهنگ عزاداری مردم توران‌پشت بوده است. از زمره این رسوم می‌توان طبخ آش هرساله در روز دهم محرم و بیست و هشتم ماه صفر را برشمرد. نکته جالبی که در برخی از بخش‌های طومار مشاهده می‌شود، آن است که برخی واقفان املاکی را برای بهره‌مندی اجراکنندگان آیین‌های عزاداری وقف کرده‌اند. آیین‌های جوش‌زنی، پُرسه‌زنی و رسمِ عشور که در متن مقاله در مورد آنها توضیحاتی ارائه شد، از این زمره هستند.

طومار حسینیّه توران‌پشت افزون بر رسوم و آیین‌های یاد شده، اطلاعات فراوانی نیز در مورد فرهنگ کشاورزی مردم توران‌پشت در اختیار می‌گذارد و از مزرعه‌های کشاورزی، نوع محصولات، چگونگی تقسیم‌بندی آب قنات‌ها و بسیار دیگر چیزها در این رابطه خبر می‌دهد. همچنین در خلال مطالب طومار، اشاره‌هایی به محله‌های قدیمی و برخی آثار تاریخی توران‌پشت دیده می‌شود که به تعیین محدوده آن آثار کمک می‌کند.

به‌طور کلی طومار حسینیّه توران‌پشت که خود یک شیء تاریخی ثبت شده در فهرست آثار ملی منقول است، اطلاعات بسیاری در مورد منظر فرهنگی و طبیعی توران‌پشت در اختیار می‌گذارد و چون این منظر تا به امروز تا حد بسیار زیادی محفوظ مانده، سازمان‌های عهده‌دار حفظ مناظر فرهنگی می‌توانند با مبنا قرار دادن اطلاعات برآمده از همین طومار، به ثبت منظر فرهنگی توران‌پشت اقدام کنند.

منابع و مأخذ

- افشار، ایرج (۱۳۸۴). «ارتباط وقف و تاریخ»، میراث جاویدان، شماره ۵۰: ۶۴ - ۷۱.
- ایمانی توران‌پشتی، مجتبی (۱۳۹۵). مستند محرم توران‌پشت، تهیه‌کننده مجتبی ایمانی توران‌پشتی، تهران: جشنواره مردمی فیلم و عکس چهل چراغ.
- بلوک باشی، علی (۱۳۷۴). تعزیه خوانی در دوره فتحعلی‌شاه، درباره تئاتر و تعزیه در ایران. به کوشش لاله تقیان. تهران: مرکز.
- _____ (۱۳۸۷). «تکیه». در: دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، تهران: دایرةالمعارف بزرگ اسلامی، ۱۱۲-۱۰۳/۱۶.
- حسینی یزدی، سید رکن‌الدین (۱۳۴۱). وقفنامه جامع‌الخیرات. به کوشش محمدتقی دانش‌پژوه و ایرج افشار. تهران: فرهنگ ایران‌زمین.
- رشیدالدین فضل‌الله همدانی (۱۳۵۶). وقفنامه ربع رشیدی. به کوشش مجتبی مینوی و ایرج افشار. تهران: انجمن آثار ملی.
- شبانکاره‌ای، محمدبن‌علی بن محمد (۱۳۶۳). مجمع‌الانساب. تصحیح میرهاشم محدث. تهران: امیرکبیر.
- شیخ‌الحکامی، عمادالدین (۱۳۸۸). اسناد معماری ایران (دفتر اول). تهران: مؤسسه تألیف، ترجمه و نشر آثار هنری «متین».
- صادقی توران‌پشتی، میثم (۱۳۹۸). مدخل «توران‌پشت» در فرهنگ‌نامه یزد، به کوشش اکبر قلمسیاه، بی‌جا: انتشارات گیتا.
- صادقی توران‌پشتی، میثم و میرحسینی، یحیی (۱۳۹۹). «قدمگاه امام رضا(ع) در توران‌پشت: اسناد و کتیبه‌های نویافته»، آیینة میراث، شماره ۶۶: ۲۶۹ - ۲۸۵.
- عالم‌زاده، هادی (۱۳۷۴). «آخورسالار» در دایرةالمعارف بزرگ اسلامی زیر نظر کاظم موسوی بجنوردی، تهران: مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی.
- عدلی، محمدرضا (۱۳۹۲). «حیدری و نعمتی» در دایرةالمعارف بزرگ اسلامی زیر نظر کاظم موسوی بجنوردی، تهران: مرکز دایرةالمعارف بزرگ اسلامی.
- عشرتی، پرستو (۱۳۸۸). «منظر فرهنگی»، مجله منظر، شماره ۲: ۲۴ - ۲۷.
- کاتب یزدی، احمدبن حسین (۱۳۵۷). تاریخ جدید یزد. به کوشش ایرج افشار. تهران: امیرکبیر.
- مرادعلیان، لیلیا (۱۳۹۵). «تهاد وقف و کارکرد آن دوره سلطنت ناصرالدین‌شاه»، آرشیو ملی ایران، شماره ۷: ۷۴ - ۱۰۱.

فصلنامه فرهنگ یزد

- مستوفی بافقی، محمد مفیدبن محمود (۱۳۴۲). **جامع مفیدی**. به کوشش ایرج افشار. تهران: اساطیر.
- منفرد، افسانه، «تکیه»، در: دانشنامه جهان اسلام، نشر الکترونیکی، آخرین تاریخ مشاهده: ۱۳۹۹/۱۰/۰۵.
- نطنزی، معین‌الدین (۱۳۸۳). **منتخب التواریخ**. به اهتمام پروین استخری. تهران: اساطیر.
- Ceccarelli, P and Rossler, M. (2003). *Prelude Cultural Landscapes: the Challenge of Conservation*. Paris: UNESCO World Heritage Centre.
- Godard, André, (1938), *athar é Iran annales service archéologique*, paris: librairie orientaliste paul geuthner.
- Hillenbrand, R. (1974). *The Tomb Towers of Iran to 1550*. Oxford: Oxford University.
- UNESCO(25.12.2020) .<https://whc.UNESCO.org/en/culturallandscape/>

Representation of the cultural landscape of Turanposht in a document known as the Scroll of Imam Hossein

Meysam Sadeghi Touran Poshti

Abstract

Turanposht is one of the villages in Yazd Province that has many historical monuments from past historical periods. Among these monuments, we should mention a mosque where the history of mourning ceremonies in it are not precisely known, but the remaining numerous endowment documents related to this mosque make it possible to research about this building and the mourning customs of the people of Turanposht. The most significant endowment document of this mosque is a paper in 113 × 23 centimeters which is known to the local people as "Imam Hussein Scroll". On this scroll, which is yet unknown to researchers, several endowments have been written from the early Qajar period to the last years of the fourteenth lunar century, and through it a lot of information is known about the building, religious rituals, lands, water management, old neighborhoods and some historical monuments. The information in this scroll is very valuable and can be used to identify the cultural landscape of this ancient village. To achieve this important end, the author of this article has first provided a text revised from this Scroll through documentology, and then analyzed the data to show the cultural landscape of Turanposht.

Key words: Turanposht, Mosque, Imam Hossein (AS) Scroll, Waqf, Mourning Mirrors, People's Culture, Cultural Landscape

